

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Horácký folklór v předškolním vzdělávání

Vypracovala: Zuzana Návrátová
Vedoucí práce: PaedDr. Jan Holec Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 20.června 2016

Zuzana Návrátová

Poděkování

Děkuji panu PaedDr. Janu Holcovi Ph.D. za odbornou pomoc, konzultace a velkou trpělivost při tvorbě mé bakalářské práce.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na Horácký folklór v předškolním vzdělávání. Zabývá se pojmy Horácko, tanec, píseň, dětská hra a říkadla. Popisuje charakteristiku a členění oblasti, kroj, tanec a písně typické pro Horácko, dětskou hru, lidové zvyky, místní dětské taneční folklorní soubory. Zabývá se vývojovými specifiky předškolního věku a výchovným významem folklóru. Obsahuje pásma písní, tanců, říkadel a dětských her z Horácka. Popisuje také metodický postup při folklorní výuce předškolních dětí. Práce se zaměřuje na vytvoření metodického podkladu pro folklorní soubor a jeho vyzkoušení v praxi.

Klíčová slova: Horácko, folklór, tanec, píseň, tradice

ABSTRAKT

My thesis focuses on the Horácko folklore and its use in the pre-school education process. The thesis analyses the specifics of Horácko region, its dances, songs, children and nursery rhyming games. Further on, I try to describe and characterize division of the region, folk costumes, dances and songs typical for Horácko, as well as children games, local customs and traditions perpetuated by local folklore companies today. The thesis includes specific songs, dances, children and nursery rhyming games and their methodical usage in the pre-school education process. The overall goal of the thesis could be summarized as developing the methodical source material which can be used in folklore company and its practical applications.

Keywords : Horácko, folklore, dance, song, tradition

Obsah

1. Úvod.....	8
1.1 Oblast moravského Horácka.....	9
1.2. Horácký kroj.....	10
1.3. Zvyky a obyčeje.....	11
1.4. Život na Horácku.....	13
1.5. Tance na Horácku.....	14
1.6. Dyndy.....	15
1.7. Horácké soubory na Telčsku.....	15
2. Teoretická část.....	16
2.1 Charakteristika dítěte předškolního věku.....	16
2.2 Význam hudebně pohybových činností.....	18
2.3 Hudebně pohybové činnosti v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání	19
2.3.1 Oblasti RVP PV.....	20
2.3.2 Dítě a jeho tělo.....	20
2.3.3. Dítě a jeho psychika.....	21
2.3.4. Dítě a ten druhý.....	24
2.3.5. Dítě a společnost.....	24
2.3.6. Dítě a svět.....	25
2.4 Zásady nácviku písní a tanců.....	26
2.4.1 Základy pěvecké výchovy.....	26
2.4.2 Taneční kroky vhodné pro děti v předškolním věku.....	28
2.4.2.1. Chůze.....	29
2.4.2.2. Klus.....	29
2.4.2.3. Přísunný krok.....	29
2.4.2.4. Cvalový krok.....	30
2.4.2.5. Poskočný krok.....	30

2.4.2.6. Pochod.....	30
2.4.3 Základní taneční postavení a držení.....	31
3. Praktická část.....	40
Závěr.....	74
Použitá literatura.....	75

1. Úvod

Při globalizaci dnešního světa považuji vytváření vztahu k folklórnímu dědictví, národní kultuře a pozitivnímu vztahu k vlastnímu regionu a rodnému kraji za důležitou součást předškolní výchovy. Ve své práci bych se chtěla věnovat tradicím v horáckém regionu. Nepocházím z tohoto regionu, ale přivdala jsem se do rodiny, kde jsou tradice a láska k rodnému městu silně zakořeněny. Proto bych se ráda dozvěděla co nejvíce o místních zvycích, abych je dokázala v dostatečné míře předat dětem a vytvářet v nich tak hodnotové orientace trvalého pozitivního vztahu k vlastnímu regionu.

Lidová kultura je velmi důležitá pro citovou a estetickou výchovu dětí, pro vytváření mezilidských vztahů, pro zajištění předávání těchto pokladů z pokolení na pokolení. Hodnoty, obsažené v tradicích lidové kultury – čestnost, pravdivost, spravedlnost, vzájemná úcta a pomoc jsou nezpochybnitelné. Lidová tvořivost zušlechťuje estetické cítění dětí, přispívá k vytváření jejich vkusu, ovlivňuje mravní cítění, chování i jejich citový vztah k rodnému kraji. Děti jsou vedeny k aktivnímu, tvořivému projevu a posiluje jejich kolektivní cítění. U dětí se rozvíjí smysly, představivost, paměť, pozornost a schopnost soustředit se. Prohlubuje se citový život dítěte, podněcuje se fantazie a tvořivost.

Hlavním znakem lidové písně a tradic s ní spojených je její přímá spojitost se životem lidí. Jsou to díla nadaných bezejmenných jedinců, která se pak rozšířila do dalších oblastí, kde je lidé využívali, aniž poznali autora. Lidové umění však nesloužilo pouze k zábavě, pomáhalo prostým lidem při práci, obřadech a řešení různých a rozmanitých životních situací. Vyjadřuje lidské city bez plačtivosti, sentimentality a přesládkosti s velikou moudrostí prostoty. Význam lidového umění se vyznačuje především realismem, to je uměním zobrazovat nejdůležitější události, city a charakter našeho lidu v obrazech vzatých z praxe jeho života (řemesla, lidové postavy jako je sedlák, hulán, Káča, vztah k přírodě, vzájemné vztahy lidí apod.).

Cílem práce je sjednocení poznatků o lidové kultuře horáckého regionu a jejich využití při práci s dětmi v mateřské škole v rámci hudebně pohybových činností. V práci se zabývám v úvodní části horáckým folklórem a místními zvyky a obyčeji, v teoretické části pak charakteristikou předškolního dítěte a významem hudebně pohybových činností v tomto období a jejich vymezením v Rámcovém vzdělávacím programu pro

předškolní vzdělávání. Teoretická část také obsahuje postup nácviu hudebně pohybových her, která obsahuje základy pěvecké výchovy, jednotlivé taneční kroky vycházející z horáckých tradic a základní taneční postoje. Praktická část obsahuje třicet písní, ke kterým jsem zpracovala taneční doprovod.

1.1 Oblast moravského Horácka

Území moravského Horácka má svůj nejsevernější okraj v okolí Žďáru nad Sázavou a Nového Města na Moravě, na jihu sahá až k oblastem Slavonicko a Jemnicko. Západní část se dotýká Třebíčska a Moravskobudějovicka, směrem na východ je pak Podhorácko.

Horácko je kraj, o kterém se říká, že zde končí chléb a začíná kamení. Kraj chudý, na kamenitých políčkách se pěstovaly hlavně brambory a řepa, žil tu převážně chudý pracovitý lid a tudíž se o Horácku říkalo, že je chudý i na lidové tradice. Ale to je veliký omyl. Díky takovým lidem, jako byla paní Zdenka Jelínková, Bohuslav Pernica, Vratislav Bělík a další sběratelé lidových písní a tanců se zjistilo, že právě Horácko je velmi bohaté na tyto poklady lidové kultury. Našlo se mnoho pamětníků, kteří byli ochotni zazpívat staré horácké písně, předvést horácké tance a vyhledat i staré hudební nástroje (dyndy, neboli skřipky), na které se tu kdysi hrálo. A to je veliký poklad, protože právě Horácko bylo skřípáckou muzikou ojedinělé a typické.

Obr. č. 1 Vyčlenění území Horácka

1.2. Horácký kroj

Horácký kroj je svým stylem v souladu s celou Vysočinou, na první pohled působí prostě, ale odráží kouzlo místních lesů, rybníků a polí. Horácký kroj je ze skromných materiálů jako je bílé plátno košilek nebo sukno použité na sukně. Další součásti kroje mívají lomené barevné odstíny a detailní bílou výšivku. Kroje se různí podle příležitostí ke kterým se oblékaly. Bývaly zvláštní oděvy k velkým svátkům a slavnostem, běžné sváteční oblečení na nedělní návštěvu kostela, polosváteční šaty se nosily k muzice nebo v nedělní odpoledne, všední šaty sloužily na cestu do města a jedny šaty byly pracovní.

Ženský a dívčí kroj

Ženský kroj se skládá z košilky, která je šitá z rovných dílů u krku stažené tkanicí. Pod košilku se oblékala náprsenka, na ni se přišíval „krádlík“, což je dokulata střižený límeček s drobnou výšivkou. Rukávy byly baňaté, nad loktem stažené úzkou tkanicí. Později se vynechala náprsenka a krádlík byl našitý přímo na košilce, která se vpředu zapínala na knoflíčky. Vrchní sukně bývaly „do půl lejteč“ širší alespoň 4 metry, v přední části byla asi 30 centimetrů nezřasená, v této části byla umístěna kapsa, kterou kryje zástěra. Sukně se zavazovaly na jedné straně na tkanici. V zimě se sukně šily ze sukna, sametu nebo „cajku“ (drahá vlněná látka), sváteční sukně byly z hedvábí nebo batistu. Barvy sukní byly různé, v tlumených odstínech jako skořicová, cibulová, zelená, fialová. Spodní sukně jsou kratší než vrchní sukně. Jedna, ta přilehlá na těle bývala neškrobená a z lehčích materiálů. Ostatní spodní sukně, nejhubenější ženy jich nosily až osm, byly naškrobené, aby držely sukni pěkně od noh. Navrch sukně patřily zástěry, které sahaly až k bokům a byly nabírané v pase a dlouhé stejně jako vrchní sukně. Barvu měly zástěry různou, šedozelenou, cibulovou, zlatohnědou atd., nejčastěji však asi bílou, šitou z batistu nebo jemného plátna, zdobenou jemnou výšivkou horáckého ornamentu. Nedílnou součástí ženského kroje byl živůtek neboli „lajblík“. Ten býval šitý z pevných materiálů tmavé barvy, nejčastěji černé. Lajblík byl v pase zúžený, pevný, podšitý, vyztužený kosticemi a zdobený podle typu kroje. Bílá „půlka“ se říkalo malému trojčipému šátku, který se kladl přes lajblík a kryl prsa až k pasu (Mátlová–Divoká, 1983). O svátcích a při slavnostních příležitostech nosily vdané ženy čepce, tzv.

„kolena“ nebo „krepiny“. Ty postupem času vytlačily pohodlnější šátky. Děvčata při slavnostních příležitostech nosila složité účesy z copánků, do kterých zaplétala květiny a pentle. Na běžné každodenní nošení ženy oblékaly kabátek, neboli „kacabajku“. Kabátek střižený jen do pasu s nabíranými rukávy a zapínáním na knoflíčky. Za chladného počasí si ženy ovinuly přes malý šátek celou hlavu a krk bílou „plínou“. Sváteční střevice byly z černé lakované kůže, někdy prosekané a podložené barvou.

Mužský kroj

Muži nosili košili za krkem svázanou tkanicí s velkým límcem. Na košili vestičku, která se zapínala na „brymburáky“, což je řada malých stříbrných kuliček a kolem krku šátek. Kalhoty byly krátké pod kolena, ze žluté kůže, k tomu nosili bílé punčochy a nízké kožené boty. Na běžné nošení byly dřeváky nebo kožené pantofle, v neděli do kostela muži nazuli vysoké boty po kolena. V zimním období nasadili beranici a dlouhý kožešinový kabát, v létě pak plstěný klobouk, plátěné kalhoty a modrou zástěru.

1.3. Zvyky a obyčeje

Zvyky a obyčeje na moravském Horácku prostupují lidským životem ve dvou rovinách. První je kalendářní rok, který začíná adventní dobou, vánocemi, dále pokračuje masopustem, velikonocemi a uzavírá celý rok v podzimních měsících při sklizni. Druhým cyklem je lidský život, který začíná obřady již před narozením, po narození, dětské hry, námluvy, svatby a končí smrtí.

Největší podíl na průběhu zvyklostí a obyčejů měla chasa, což bylo na Vysočině pojmenování pro venkovskou mládež. Chasu vedli stárkové, kteří byli voleni ze svých řad. Na Horácku patří do chasy i děvčata. Každý stárek má stárkovou, každý chasník má děvče do páru, kterému se říkalo zavádělka.

Roční cyklus zvyků a obřadů začíná dobou adventní. V adventním čase, který trvá čtyři týdny a končí Štědrým dnem, se sloužily tzv. rotáty, neboli ranní mše, na které se chodilo s lucernami. Dále do tohoto období patří svátky sv. Mikuláše, sv. Barbory i Lucie. V tomto kraji bylo velmi oblíbené těsně před Štědrým dnem stavět betlémy,

které byly malé skříňkové, plastické, ale i velké až se stovkami figur. Betlémy se rozebíraly až po Hromnicích (Jelínková, Kubeš, 1956).

Na Štědrý den se držel půst, a pro toho, kdo se postil, se slibovalo zhlédnutí zlatého prasátka. U večeře musel být sudý počet osob, jinak by hrozilo, že do roka někdo zemře. Pekla se tradiční vánočka. Část vánočky se zakopala pod strom, aby plodil hodně ovoce, kus se hodil do vody a do ohně aby neškodily přírodní živly a část se dala dobytku. Dalšími zvyky bylo rozkrajování jablíček, lití olova a házení střevíce.

„Jak na nový rok, tak po celý rok“, a tak se lidé na nový rok chovali přátelsky a vlídně, vyhýbali se zlosti a hněvu. Na Tři krále psal hospodář vysvěcenou křídou na dveře K, M, B a letopočet. Hrály se satirické tříkrálové pastýřské hry. Na Hromnice se světila voda a svíčka, která se rozsvěcela na ochranu při velkých bouřkách (Špaček, Špačková, 1977).

Po vánoční době se slavil masopust. Při oslavách obcházel průvod maškar, hudebníků a chasníků. Mezi maskami nesměl chybět medvěd, slamáci, voják s nůší, kominík apod.. Průvod se zastavil u každého stavení, stárek tančil s místními děvčaty a průvod pak dostal masopustní koblihy, obilí a peníze. Večer se konala masopustní zábava a na závěr masopustu vyšel v poledne průvod, který šel pochovat basu (Bělík, 1966).

Jaro začínalo smrtnou nedělí, kdy se vynášela a topila smrt, tzv. Morana, Smrtholka či Mařena. Symbolicky tak děvčata a mládenci ze vsi vyhnali zimu. Květnou nedělí pak začaly Velikonoce. To se v kostele světily kočičky a vrbové proutky. Na zelený čtvrtek začínal půst a „zvony odletěly do Říma“. Zvony tak nahradili chlapci s hrkačkama. Na velký pátek se nesmělo pracovat na poli. Říkalo se, že v tento den se otevírají skály a vydávají své poklady. Bílá sobota oslavovala vzkříšení, zvony se opět rozezněly a hospodyně pekly koláče a barvily vajíčka. Na Boží hod velikonoční se před obědem jedla posvěcená vejce a jejich skořápky se schovávaly do myších děr a do sklepa. Světily se také mazance, beránčí maso a žito, aby byla dobrá úroda.

V pondělí chodili chlapci na mrskut. Z proutků, které před Velikonocemi zakopali do země, si upletli žíly. Děvčata jim dávala pomlázku – kraslice, dobroty, šátek, vždy však v sudém počtu, aby se láska nerozutekla.

Posledního dubna hospodyně pověsily na okna a dveře větvičky černého bezu, u vchodu do chléva položily trní nebo bodláky. To vše proto, aby uchránily dobytek před čarodějnicemi. Zakládaly se velké ohně, ve kterých lidé symbolicky pálili čarodějnic. S příchodem Máje začali chlapci stavět máje dívkám před domem těsně před rozedněním. V některých částech Horácka se stavěla velká máj uprostřed návsi. Vrcholky máje byly ozdobeny barevnými pentlemi a lahvičkou kořalky.

Z pravidla v druhé polovině srpna se slavily obžínky. Z posledního snopu buď postavili panáka, kterého dovezli hospodyně, nebo z klásků upletli věneček propletený kvítím, který visel v síni do dalšího roku. Na podzim se slavilo posvícení. Pekly se koláče, buchty, konaly se zabíjačky, výlovy rybníků. Před hospodu se stavěla máj, kolem které se tančilo při muzice, a kde se scházely celé rodiny včetně dětí. Na sv. Martina se pekla husa a nadívané martinské podkovy. Svátkem sv. Martina se roční cyklus uzavírá, následuje opět advent.

1.4. Život na Horácku

Na Horácku se nejčastěji setkáme se stavením typu selské usedlosti, která byla obestavěná ze čtyř nebo tří stran. Uvnitř se nacházela síň s pecí, jizba a komora. Stavěny byly ze dřeva, kamene a cihel, střecha se šindelem, doškem nebo břidlicí. Jednotlivé stavby však vždy vycházejí z daného prostoru, geologických podmínek, otevřeností či rázu krajiny a kombinují různé motivy stavební, materiální i výzdobu, a tak se nedá hovořit o jednotném stavebním stylu Horácka (Pernica, 1951).

Jídelníček této oblasti určovala kamenitá a málo úrodná půda. Základními surovinami byly brambory, zelí, česnek, mák a málo masa. Bramborových jídel se zde však vařilo mnoho variant, např. pečené nebo šťouchané brambory, bramborák, bramboračka, bramborová těsta na různé placky nebo koláče (Bělík, 1966). Jako

doplňek sloužila již zmíněná zelenina, velmi poskrovnou masa, to se konzumovalo hlavně při svátcích, posvíceních nebo zabijačkách, dále mléko, tvaroh a sádlo.

Nejstarší dochované řemeslné památky jsou z 15. století. Jsou to hliněné střepey nádob používaných v domácnosti. Byly zdobeny rostlinným ornamentem po okrajích, nebo po celé ploše. Dalšími častými řemesly byli tkalci a truhláři. Truhláři vyráběli nábytek zdobený jednoduchými geometrickými vzory. Z řad truhlářů vzešli lidoví řezbáři, kteří vyřezávali betlémy.

1.5. Tance na Horácku

Hudebním a pohybovým charakterem se lidové tance Horácka řadí k tancům typu západního–českého. Převážně jsou to tance na jediné neměnné téma vázané pevnou pohybovou skladbou. Horácké tance jsou pohybově velmi pestré s velkou škálou různorodých prvků, jako je taneční držení, krok, podtáčení, natřásání a podobně. Stejně pestré jsou i po stránce melodické, námětové či kompoziční. Držení těla je přímé, ale nenásilné a uvolněné, bez vypínání hrudníku, nebo vysazování pánve. Základními typy horáckých tanců jsou tance kolové, které se tančí ve dvojicích v zavřeném držení za použití opakujícího se tanečního prvku (polka, valčík, obkročák...). Dalším typem jsou tance skladebné neboli figurální, kdy se jedná o typy tanců s pevnou pohybovou skladbou ve které je nakombinováno více tanečních prvků. Kola jsou nejstarším typem tanců, kdy se jedná o jednoduchá uskupení většího množství tanečníků v kruzích. Taneční hry jsou v podstatě skutečné hry provedené tanečně. Chlapecké hry bývaly veselejší, rozpustilé a důležitá při nich byla obratnost. Dívky hrávaly spíše hry klidnější, lyrické. Podle funkce můžeme tance rozdělit na společenské, které sloužily při kolektivní zábavě a tance obřadní zpívané a tančené při významných událostech či zvycích (Jelínková, 1989) .

1.6. Dyndy

Dyndy připomínají stavbou dnešní housle, byly však plošší, dlabané z jednoho kusu dřeva. Název „skřípky“ dostaly podle ostrého zvuku připomínajícího skřípání, které při hře vydávají v důsledku plochých desek bez rezonančních sil. Dyndácká muzika hrávala v kvartetu, to je dvoje skřípky, tzv. velké dyndy a skřípácká basa. Ta je rovněž raritou. Je menší než basa obvyklá, drží se na kolenou, vydává silný drnčivý zvuk, který způsobuje šroub zasazený do struníku a dotýkající se hrotem plechové destičky – tzv. skla (Pernica, 1951). Díky folklórním souborům Podjavoříčan z Telče a Vysočan z Jihlavy se podařilo tuto zajímavou muziku obnovit a sklízí s ní na festivalech doma i v zahraničí velké úspěchy.

1.7. Horácké soubory na Telčsku

Díky mnoha folklórním souborům žije horácký folklór dál. Protože žiji v blízkosti Telče, chtěla bych připomenout hlavně soubory v Telči, které se věnují tradicím a zvykům v oblasti Telčska už 36 let. Nejdéle zde působí dětský folklórní soubor Kvíteček (děti od 3 do 6 let), dvě skupiny souboru Kvítek (děti od 6 do 14 let) od roku 1981.

Zakladatelka těchto souborů na to vzpomíná: „Hned v prvních letech mé učitelské praxe se mi dostal do ruky citát Josefa Hory: *„Lidská paměť je krátká. Člověk rychle zapomíná. Nebudeme-li dětem připomínat tradice rodného kraje, může se stát, že až vyrostou, už svoje kořeny nenajdou.“* Tato slova na mne zapůsobila tak, že jsem v nich našla smysl své práce s dětmi.“ Protože se časem ukázalo, že některé z dětí chtějí ve folklórní práci pokračovat, byl v roce 1989 založen dospělý soubor Podjavoříčan. Je to kolem 100 lidí, kteří v Telči obnovují staré tradice (masopust, vítání jara, stavění a kácení máje, velikonoční mrskut, živé vánoční betlémy atd.). Věnují se výhradně tancům a písním z oblasti kolem Telče, pořídili si ručně vyšíváné telčské kroje a patří už neodmyslitelně k Telči a životu v ní.

2. Teoretická část

V úvodní části jsem se zabývala Horáckou historií, jídlem, řemeslem, architekturou, stylem oblékání, zvyky a obyčeji. Sledovala jsem práci dětských folklórních souborů z Telče a z jejich činností bych ráda čerpala pro svou práci s dětmi v mateřské škole. Podle Zdenky Jelínkové (zápisky ze školení 1983) patří mezi druhy dětského folklóru pro děti od 3 do 6 let lidová poezie, jako jsou říkadla, hádanky, jazykolamy nebo škádlivky, dále lidové písně a popěvky, hudební složka využívající ozvučných nástrojů, např. dřívka, bubínek, tamburína, píšťalky. Dále sem patří hry na tělo (tleskání, pleskání, dupání) a pohybové hry například koulení sudů, honičky, kohoutí zápasy, napodobování práce dospělých (mlynář, sedlák, pasáček), řetězové hry (vláček, had), kruhové hry (chodí pešek, kočka a myš...), obřadní hry (zlatá brána), řadové hry, hry v zástupu (křížák, kočka a myš). A v neposlední řadě hry dramatické, které vyjadřovaly nějaký děj jako například nošení smrtky, vánoční hry u jeslíček apod..

Nejvýraznějším prvkem folklóru jsou samozřejmě lidové písně a taneční hry, proto se v teoretické části práce budu věnovat charakteristice období předškolního věku a jeho vývojovým specifickým a dále významu hudebně pohybových činností v předškolním vzdělávání a jeho vymezení v Rámcovém vzdělávacím programu. Dále jsem zpracovala základní taneční postoje a jednoduché taneční kroky typické pro lidové tance horácké oblasti.

2.1 Charakteristika dítěte předškolního věku

Předškolním věkem je období mezi třetím a šestým rokem a je velmi důležité pro osobnostní rozvoj dítěte. Je to období hry, stabilizace vlastní pozice ve světě a diferenciaci vztahu ke světu. V tomto období dochází k intenzivnímu fyzickému vývoji, kdy se neohrabaná chůze rychle mění, nabývá eleganci, postava se vzpřimuje, prodlužuje se krok (Příhoda, 1971). Dítě si osvojuje širokou škálu pohybů, které vyžadují koordinaci jednotlivých svalů. Nejdříve se rozvíjí hrubá motorika, následně jemná motorika a motorika mluvidel a očních pohybů. Podle Langmeiera a Krejčířové (2006)

bychom mohly motorický vývoj dítěte předškolního věku označit jako stálé zdokonalování, zlepšenou pohybovou koordinaci, větší hbitost a eleganci pohybů. Dítě mezi 4 a 5 rokem již dobře utíká, seběhne ze schodů, leze po žebříku, umí hodit míč a stát na jedné noze. Dále se jeho zručnost projevuje v rychle narůstající soběstačnosti, kdy se dítě samo nají, svléká a obléká, obouvá si boty a dodržuje základní hygienické návyky. K rozvoji jemné motoriky dochází pomocí různých her s materiály jako je písek, hlína a také při manipulaci s kostkami, korálky apod.. Nejvýznamnější pro rozvoj zručnosti, díky rychlému růstu rozumového pochopení světa, je kresba.

Předškolní období je také typické rychlým zdokonalením řeči nejen v oblasti artikulace, ale i ve větné vazbě, slovní zásobě a schopnosti samostatného vyjadřování. Vývoj řeči tak umožňuje růst poznatků a užívat řeči k regulaci svého chování.

Myšlení v tomto věku přechází ze symbolické úrovně na úroveň intuitivního myšlení, stále však nepostupuje podle logických operací, je málo přesné a flexibilní, stále je vázáno na činnost. Hovoříme tedy o prelogickém myšlení. Mezi typické rysy myšlení patří egocentrismus (tendence zkreslovat na základě subjektivního pohledu), fenomenismus (svět je takový jak vypadá), magičnost (malé rozdíly mezi skutečností a fantazií), absolutismus (definitivní a jednoznačné poznání, potřeba jistoty) a příčinnost (znát příčinu, „proč?“). Chápe trvalost objektů na základě vizuálního tvaru a ulpívá na jednom pohledu. Pozornost předškolního dítěte, tedy doba kdy je schopno se soustředit na činnost, je mezi 10 a 20 minutami, záleží na míře zaujetí. Převládá pozornost bezděčná, která se postupně mění na pozornost záměrnou. Paměť se také postupně mění, rozvíjí se schopnost záměrného zapamatování realizovaná mechanickou pamětí. Postupně se rozvíjí paměť logická. Předškolní dítě se však nejlépe učí vlastním prožitkem za použití smyslů (Vágnerová 2004).

Neméně důležitý je vývoj citů. Dítě objevuje pocit radosti z nových dovedností a zkušeností, rozvíjí se estetický cit a zvyšuje se citlivost vůči morálním normám. Dítě začíná lépe chápat sebe samo, ostatní lidi i sociální prostředí kolem sebe.

Nejdůležitějším prvkem u předškolních dětí je hra. Podle Opravilové (2004) děti pomocí hry objevují svět a jeho souvislosti a jedná se o činnost spontánní, která přináší

dítěti radost a pocit naplnění. Hra tak tvoří vstupní bránu do světa dítěte, kdy dítě při hře uplatňuje vlastní prožitky, zkušenosti a své vlastní představy o světě.

2.2 Význam hudebně pohybových činností

„Hudba pomáhá tanečnímu pohybu a naopak prostřednictvím tanečního pohybu poznávají děti základní principy hudební řeči (rytmus, tempo, dynamiku, melodiku, barvu)“ (Jenčková 2008).

Vedle pěveckých, instrumentálních a poslechových činností jsou důležitou složkou pedagogického působení činnosti hudebně pohybové. Při hudebně pohybových hrách dochází k různým druhům tělesných pohybů v souladu s hudbou, zpěvem, říkadly. Hudebně pohybové činnosti rozvíjejí u dětí základní pohybové dovednosti jako je koordinace lokomočních pohybů, sladění pohybu s rytmem a hudbou, napodobení vědomě pohybu podle vzoru, orientace v prostoru. Dále tyto činnosti podporují uvědomění si vlastního těla, správné držení těla, záměrné soustředění a udržení pozornosti. Neméně důležité je vytváření radosti z pohybu a citové prožívání. Při skupinových hudebně pohybových činnostech se dítě učí spolupráci, toleranci a úctě.

Lidové tance vycházejí z přirozených funkčních pohybů, jako je chůze, běh, skoky, poskoky, tleskání a dupání. Učí správnému držení těla, vyjadřuje převážně radost, veselí a životní optimismus. Podporují obratnost, rytmus, orientaci v prostoru. Pro nejmenší děti je nejvhodnější hra, což je aktivita, která všestranně rozvíjí celou osobnost dítěte. Plní funkci poznávací, procvičovací, pohybovou a rozvíjí tvořivost, emocionalitu a fantazii. Hra je významným výchovným a vzdělávacím činitelem, pro dítě je setkávání se s vrstevníky nepostradatelné pro jeho rozvoj. Při společném tanci a zpěvu dítě získává smyslovou zkušenost naplněnou osobním prožitkem a nestává se tak pouhým pozorovatelem okolí.

2.3 Hudebně pohybové činnosti v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je kurikulární dokument na státní úrovni. Vymezuje závazné rámce předškolního vzdělávání. První verze Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV) vznikla roku 2001, v roce 2004 byla aktualizována. Text byl upraven v souladu s novým školským zákonem a dalšími kurikulárními dokumenty. Změny byly provedeny na základě praktických zkušeností, byly stanoveny hlavní principy vzdělávání a klíčové kompetence, což jsou soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj k uplatnění každého jedince (RVP PV 2004). RVP PV stanovuje hlavní požadavky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku a je podkladem pro tvorbu Školního vzdělávacího programu (ŠVP), který je odrazem jednotlivých školních zařízení a jejich materiálního, personálního a dalšího vybavení konkrétní mateřské školy.

Podle RVP PV se má vzdělávání vázat k individuálním potřebám a možnostem jednotlivých dětí. Mělo by probíhat formou integrovaných bloků, kdy je vzdělávací obsah nabízen v přirozených vazbách a souvislostech, které vycházejí ze života dítěte. Dítě tak získává komplexnější a snáze uchopitelnější zkušenosti, díky kterým dosahuje jednotlivých kompetencí, jež jsou dány RVP PV.

Obsahy jednotlivých oblastí se vzájemně prolínají a ovlivňují. To, co by měl podporovat pedagog u dítěte v průběhu předškolního vzdělávání nám vyjadřují dílčí cíle. Vzdělávací nabídka je souhrnem činností, které jsou potřebné pro naplnění dílčích cílů a očekávaných výstupů. Hudebně pohybové činnosti inspirované folklórem lze uplatnit ve všech vzdělávacích oblastech. Tato kapitola obsahuje charakteristiky jednotlivých oblastí. V každé oblasti jsou vybrané činnosti a očekávané výstupy vztahující se k hudebně pohybovým činnostem. Jejich znění je převzato z Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání z roku 2004.

2.3.1 Oblasti RVP PV

Na základě dílčích vzdělávacích cílů je RVP PV uspořádán do pěti oblastí:

Biologická oblast (Dítě a jeho tělo)

Psychologická oblast (Dítě a jeho psychika)

Interpersonální oblast (Dítě a ten druhý)

Sociálně–kulturní oblast (Dítě a společnost)

Environmentální oblast (Dítě a svět)

2.3.2 Dítě a jeho tělo

Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga je podporovat růst a zlepšovat tělesnou zdatnost dítěte. Dále by měl pedagog podporovat rozvoj jeho pohybových, manipulačních a sebeobslužných dovedností, také by měly být vedeny ke zdravým životním návykům a postojům. Pedagog tedy podporuje uvědomění si vlastního těla, rozvoj pohybových dovedností a užívání smyslů.

Vzdělávací nabídka:

- lokomoční pohybové činnosti (chůze, běh, skoky, poskoky, lezení, taneční chůze, pohybová improvizace na hudbu)
- nelokomoční pohybové činnosti (změny poloh a pohybů těla na místě, hra na tělo)
- manipulační činnosti a jednoduché úkony s nástroji (jednoduché rytmické a melodické nástroje)
- protahovací, uvolňovací, dechová, relaxační cvičení
- hry se smysly (zejména rozvoj sluchu)
- hudební a hudebně pohybové hry a činnosti

Očekávané výstupy

- ovládat správné držení těla
- zvládnout základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci
- koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla, sladit pohyb s rytmem a hudbou
- vědomě napodobit jednoduchý pohyb podle vzoru a přizpůsobit jej dle pokynu
- ovládat dechové svalstvo, sladit pohyb se zpěvem, rytmem hudby
- vnímat a rozlišovat pomocí smyslů (sluchově rozlišovat zvuky a tóny)
- ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (manipulace s jednoduchými hudebními nástroji)

2.3.3. Dítě a jeho psychika

Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga je podporovat duševní pohodu, psychickou zdatnost a odolnost dítěte. Dále se pedagog zaměřuje na rozvoj intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů a funkcí, citů i vůle, a také sebepojetí a sebenahlížení dítěte, jeho kreativity a sebevyjádření.

Tato oblast je rozdělena do třech podoblastí:

1. Jazyk a řeč

Pedagog podporuje rozvoj řečových schopností, jazykových a komunikativních dovedností, kultivovanost projevu.

Vzdělávací nabídka:

- artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry, hry se slovy, slovní hádanky, vokální činnosti
- přednes, recitace, dramatizace, zpěv

- hry a činnosti zaměřené k poznávání a rozlišování zvuků, užívání gest (melodizace říkadel, hudební rozhovor, hra na tělo)

Očekávané výstupy:

- správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči
- domluvit se slovy i gesty, improvizovat
- naučit se zpaměti krátké texty (reprodukovat říkanky, písničky, pohádky, zvládnout jednoduchou dramatickou úlohu apod.)
- porozumět slyšenému (zachytit hlavní myšlenku příběhu, sledovat děj a zopakovat jej ve správných větách)
- sluchově rozlišovat začáteční a koncové slabiky a hlásky ve slovech
- vytvořit jednoduchý rým
- soustředěně poslouchat hudbu

2. Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Pedagog u dítěte podporuje rozvoj a kultivaci smyslového vnímání, rozvoj paměti, pozornosti, představivosti, fantazie a tvořivosti. Dále by měl pedagog posilovat přirozenou zvědavost, zájem a radost z objevování.

Vzdělávací nabídka:

- smyslové hry, nejrozličnější činnosti zaměřené na rozvoj a cvičení postřehu a vnímání, zrakové a sluchové paměti, koncentrace pozornosti apod.
- námětové hry a činnosti
- hry a činnosti zaměřené ke cvičení různých forem paměti
- hry a praktické úkony procvičující orientaci v prostoru i v rovině

- hry nejrůznějšího zaměření podporující tvořivost, představivost a fantazii (hudební, taneční či dramatické aktivity)

Očekávané výstupy:

- vědomě využívat všech smyslů, záměrně pozorovat, postřehnout, všímat si
- záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost
- postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí
- chápat prostorové pojmy (vpravo, vlevo, dole, nahoře, uprostřed, za, pod, nad, u, vedle, mezi apod.), elementární časové pojmy (teď, dnes, včera, zítra, ráno, večer, jaro, léto, podzim, zima, rok), orientovat se v prostoru i v rovině, částečně se orientovat v čase
- naučit se nazpaměť krátké texty, úmyslně si zapamatovat a vybavit
- vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech

3. Sebepojetí, city a vůle

Pedagog by měl podporovat poznání sebe sama, rozvoj citů, kultivaci mravního a estetického vnímání, cítění a prožívání.

Vzdělávací nabídka:

- činnosti zajišťující spokojenost a radost, činnosti vyvolávající veselí a pohodu
- estetické a tvůrčí aktivity (slovesné, výtvarné, dramatické, literární, hudební, pohybové a další)
- dramatické činnosti (předvádění a napodobování různých typů chování člověka v různých situacích), mimické vyjadřování nálad (úsměv, pláč, hněv, zlobu, údiv, vážnost apod.)

Očekávané výstupy:

- prožívat radost ze zvládnutého a poznaného
- těšit se z hezkých a příjemných zážitků, z přírodních i kulturních krás i setkávání se s uměním

2.3.4. Dítě a ten druhý

Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v interpersonální oblasti je posilovat prosociální chování a rozvíjet vzájemnou komunikaci dětí a zajišťovat pohodu těchto vztahů.

Vzdělávací nabídka:

- sociální a interaktivní hry, hraní rolí, dramatické činnosti, hudební a hudebně pohybové hry, výtvarné hry a etudy
- společenské hry, společné aktivity nejrůznějšího zaměření
- kooperativní činnosti ve dvojicích, ve skupinkách
- hry a činnosti, které vedou děti k ohleduplnosti k druhému, k ochotě rozdělit se s ním, půjčit hračku, střídat se, pomoci mu, ke schopnosti vyřešit vzájemný spor apod.

Očekávané výstupy:

- spolupracovat s ostatními
- přirozeně a bez zábran komunikovat s druhým dítětem
- respektovat potřeby jiného dítěte

2.3.5. Dítě a společnost

Pedagoga by měl uvést dítě do společenství ostatních lidí a seznámit ho s pravidly soužití s ostatními. Děti by si měly osvojit základní poznatky o prostředí, ve kterém žijí a vytvořit si pozitivní postoj ke kultuře a umění.

Vzdělávací nabídka:

- tvůrčí činnosti slovesné, literární, dramatické, výtvarné, hudební, hudebně pohybové, dramatické apod. podněcující tvořivost a nápaditost dítěte, estetické vnímání i vyjadřování a třibení vkusu
- receptivní slovesné, literární, výtvarné či dramatické činnosti (poslech pohádek, příběhů, veršů, hudebních skladeb a písní, sledování dramatizací, divadelních scének)
- setkávání se s literárním, dramatickým, výtvarným a hudebním uměním mimo mateřskou školu, návštěvy kulturních a uměleckých míst a akcí zajímavých pro předškolní dítě
- aktivity přibližující dítěti svět kultury a umění a umožňující mu poznat rozmanitost kultur (výtvarné, hudební a dramatické činnosti, sportovní aktivity, zábavy, účast dětí na kulturních akcích, návštěvy výstav, divadelních a filmových představení, využívání příležitostí seznamující dítě přirozeným způsobem s různými tradicemi a zvyky běžnými v jeho kulturním prostředí apod.)

Očekávané výstupy:

- vnímat umělecké a kulturní podněty, pozorně poslouchat, sledovat se zájmem literární, dramatické či hudební představení a hodnotit svoje zážitky (říci, co bylo zajímavé, co je zaujalo)
- vyjadřovat se prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových činností, zvládat základní hudební dovednosti vokální i instrumentální (zazpívat píseň, zacházet s jednoduchými hudebními nástroji, sledovat a rozlišovat rytmus)

2.3.6. Dítě a svět

Záměrem pedagoga v environmentální oblasti je vytvořit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí. Dítě by

mělo mít vytvořené základy pro otevřený a odpovědný postoj k životnímu prostředí. Pedagog podporuje vytvoření pozitivního vztahu k místu, ve kterém dítě žije.

Vzdělávací nabídka:

– přirozené pozorování blízkého prostředí a života v něm, okolní přírody, kulturních i technických objektů, vycházky do okolí, výlety

Očekávané výstupy:

– mít povědomí o širším společenském, věcném, přírodním, kulturním i technickém prostředí i jeho dění v rozsahu praktických zkušeností a dostupných praktických ukázek v okolí dítěte

– vnímat, že svět má svůj řád, že je rozmanitý a pozoruhodný, nekonečně pestrý a různorodý – jak svět přírody, tak i svět lidí (mít elementární povědomí o existenci různých národů a kultur, různých zemích, o planetě Zemi, vesmíru apod.)

2.4 Zásady nácviku písní a tanců

Prvním důležitým krokem před nácvikem jednotlivých tanců k lidovým písním je seznámení dětí s písničkou. Vzhledem k výskytu již zastaralých nebo méně používaných slov je nutné s dětmi probrat text písně a vysvětlit neznámá slova či nezvyklá slovní spojení. Také je důležité zvolit vhodnou motivaci jako vyprávění o starých časech, o zvířátkách z písně apod., celé pak doplnit obrazovým materiálem nebo názornými pomůckami. Pěvecké činnosti nejsou hlavním cílem mé bakalářské práce, ale jsou nedílnou součástí Horáckého folklóru, proto jsou zde uvedeny pouze okrajově hlavní zásady pěvecké výchovy.

2.4.1 Základy pěvecké výchovy

Zpěv je jednou ze základních hudebních aktivit v předškolním věku a rozvíjí komplexně hudebnost dítěte. Dítě nejenom vnímá, ale i reprodukuje pomocí svého hudebního projevu. Zpěv je tak přirozenou cestou k hudebnímu rozvoji dětí, k jejich

zážitku z vlastního i kolektivního zpěvu, příležitostí k relaxaci i náplní zájmových aktivit (Jenčková, 2010).

Dětské hlasové ústrojí není ještě zcela vyvinuto, ale s postupným zráním dítěte zraje i jeho hlas. Dětský hlas je slabý a křehký, ale velmi tvárný a ovlivnitelný, proto s ním lze velmi dobře pracovat, ale zároveň je tu velké riziko jeho poškození. Proto je důležité dodržovat zásady hlasové výchovy. Tón by měl být tvořen v hlavovém rejstříku ve vyšších polohách. Nejvhodnější výchozí polohou podle Zezuly a Jankovské (1987) je d1–a1, podle Tiché (2005) je orientační rozsah dětí předškolního věku f1 – e2. Podle mých zkušeností je rozsah dětí velmi individuální záležitostí. Chlapci bez větších problémů zvládají písně v rozsahu c1 – c2, dívky se svým hlasem dostanou až na e2. Dále Tichá uvádí, že pro zdravý hlas malého dítěte je typická jasná zvonivá barva, hlas není silný, protože je převážně tvořen v hlavovém rejstříku, ale s věkem a tělesným růstem nabývá dětský hlas na síle a barevnosti. Rozeznání hlavového hlasu dosáhneme pomocí vokálu „u“ ve slabé dynamice v poloze nad f1. Důležité při hudební výchově v předškolním věku, je správný výběr písní, které musí vyhovovat dětským možnostem. Z počátku volíme písně, jejichž melodie postupují od shora dolů. A právě lidová tvorba nám nabízí velké množství vhodných písní a říkadel i pro ty nejmenší.

Podle Tiché je pro čistý zpěv důležité nejen správné tvoření zpěvního hlasu, ale i rozvinutí hudebních schopností jako je hudební sluch, který umožňuje rozlišovat jednotlivé vlastnosti tónu, hudební paměť umožňující uchovávání a následné vybavení předešlé hudební zkušenosti, hudební představivost díky které dítě v duchu slyší a záměrně ovládá v paměti uložené hudební zkušenosti. Dále je důležité rytmické citění umožňující emocionálně prožívat rytmus, metrum a pulzaci a pohybem na ně reagovat. Čistě zpívat melodie v různých tóninách umožňuje tonální citění, což je schopnost cítit vztah jednotlivých tónů k tónickému kvintakordu. Mezi základní pěvecké návyky patří správný postoj při zpěvu, kdy má dítě vzpřímená záda i hlavu buď ve stoje, popřípadě i v sedě. Postoj by měl být uvolněný a přirozený.

Dalším důležitým faktorem pro čistý zpěv je práce s dechem, která úzce souvisí s držením těla. Tichá (2005) uvádí, že nejčastější chybou u dětí je lapání po dechu na poslední chvíli, kdy nádechovým svalům pomáhají ramena, která již zůstanou zvednutá. Dítě pak má krátký dech, který ho nutí nadechnout se znovu i uprostřed slova. Dech

podle Tiché úzce souvisí s psychickým rozpoložením, proto je našim cílem vést děti k přiměřenému, klidnému, prohloubenému dechu v klidném a příjemném prostředí a do dechové funkce dětí nezasahovat, aby fáze před zazněním tónu (nádech a uklidnění) probíhaly bezděčně. Jestliže se tedy děti správně nadechnou a měkce nasadí, pak se jim zcela přirozeně povede pěkný tón.

Když děti zvládají píseň po pěvecké stránce začneme ji cvičit při chůzi volně v prostoru, při různých formacích jako je například zástup, kroužek, had atd., aby si děti zvykly při písničce pohybovat a udržely krok v rytmu písničky. K písničce přidáme různé pohyby paží jako je zvedání, klesání, komíhání, kruhy a hru na tělo např. tleskání, tleskání skluzem, tleskání před tělem, za tělem, nad hlavou, ve dvojicích, pleskání do stehů, střídání rukou, dupání atp., nebo použijeme nástroje z Orffova instrumentáře. Orffův instrumentář tvoří řada nástrojů, které umožňují svým jednoduchým ovládnutím, aby na ni mohli hrát téměř všichni. Do Orffova instrumentáře patří nástroje rytmické bicí (ozvučná dřívka, dřevěný blok, rourový bubínek, prstové činelky, triangel, rolničky, tamburína, ruční bubínek, bonga, rumba koule, činel s paličkou) a nástroje melodické bicí (xylofon, metalofon, zvonkohra).

Když děti zvládají píseň pěvecky i rytmicky, přistoupíme k nácviku samotného tanečku. Předvedeme dětem celý tanec a rozfázujeme ho na jednotlivé kroky, které děti postupně naučíme. Začínáme v pomalém tempu, které postupně zrychlujeme. Děti se kroky učí každý sám, po zvládnutí jednotlivých kroků začneme nacvičovat kroky v párech, trojicích nebo v základních formacích.

2.4.2 Taneční kroky vhodné pro děti v předškolním věku

Jak uvádějí Brtník a Brtníková ve své brožurce Základní horácké taneční kroky (2003), všechny taneční kroky vznikají opakováním jednoho základního prvku nebo spojováním a různou kombinací více základních prvků a opakováním těchto kombinací. Tyto základní prvky jsou tři : krok (skok), poskok a přísun. Každý z těchto prvků lze provádět více způsoby, což umožňuje bohatost lidového tance.

2.4.2.1. Chůze

Chůze v lidovém tanci je základním prvkem pro většinu tanečních kroků a jedná se o nejjednodušší taneční krok, který se mění podle tempa, dynamiky, délky nebo způsobu provedení. Chůzi v rytmu písně lze procvičovat ve 2/4 i 3/4 taktu, různých půdorysech jako je kruh, řada, zástup, různě po prostoru, všemi směry, vpřed, vzad i stranou. Chůze v Horáckém lidovém tanci je vedená nášlapem přes patu na celé chodidlo s měkkým kolenem. Při chůzi vzad je nášlap na přední části chodidla, pata vždy až na zem. Nášlap přes špičku je méně obvyklý v lidových tancích a také poměrně složitý, proto ho při práci s předškolními dětmi nevyužijeme.

Rozeznáváme několik typů chůze:

Chůze hladká je přirozená chůze v rytmu písně. Chůze houpavá má tzv. „měkká“ kolena, to znamená, že při každém kroku se tanečník mírně zhoupne v kolenou. Když při každém kroku provedeme dvojité zhoupnutí v kolenou, jedná se o chůzi natřásanou. Dále se k chůzi připojují další taneční prvky jako jsou podupy, potlesky, pérování apod.

Brtník a Brtníková uvádějí, že chůzi ovlivňují individuální projevy tanečníka, jeho věk, temperament, způsob života nebo ráz krajiny. Tyto rozdíly se pak v tanci projevují v držení těla, našlapování, pérování nebo v délce kroku. Dále můžeme rozlišovat taneční chůzi podle různých hledisek, např. podle tempa a dynamiky (chůze pomalá, rychlá...), délky kroku (obyčejná, drobná, delší...), podle způsobu provedení (klidná, pohupovaná...), podle charakteru (vážná, veselá, slavnostní...).

2.4.2.2. Klus

Klus vychází ze základní hladké chůze, skládá se z pružných přeskoků z nohy na nohu. Dělí se na poklus, klus, běh, podle intenzity. Nejčastěji se s ním setkáme v zátočkách za lokty, bráničkách nebo půdorysných změnách.

2.4.2.3. Přísunný krok

Skládá se z kroku a přísunu druhé nohy k noze výkročné. Rozeznáváme dva hlavní typy přísunných kroků, těmi je krok jednostranný, kdy vykračuje stále stejná noha a střídnostranný, kde se logicky nohy střídají. Přísunný krok se provádí vpřed, vzad nebo

stranou. Brtník a Brtníková uvádějí, že krok je lepší nejdříve nacvičovat bočně, nejprve hladce, potom se zhoupnutím v kolenou. Když zvládneme přísunný krok ve 2/4 taktu, můžeme cvičit v taktu 3/4. Ve 3/4 taktu je nášlap na 1. dobu, na 2. a 3. dobu přísun (pozor aby nevznikla výdrž ve 3. době). Přísunný krok patří mezi nejčastější prvky a je průpravným krokem pro cval a polku. Přísunný krok můžeme nalézt v různém provedení jako například hladce bez pérování, dupavě, houpavě, s přidupnutím apod.

Obr. č. 2 přísunný krok

2.4.2.4. Cvalový krok

Cvalový krok vychází z přísunného kroku, přičemž přísun je prováděn nízkým přískokem. Tempo je rychlejší a v Horáckých tancích se provádí jen stranou vpravo nebo vlevo.

2.4.2.5. Poskočný krok

Skládá se z kroku a poskoku na téže vykročené noze. Nejčastěji se objevuje v písničkách ve 2/4 taktu. Poskočný krok tedy vznikne pokrčením stojné nohy a přenesením váhy na nohu výkročnou (1.doba), následuje poskok na výkročné noze a současně přizdvížení patou volné nohy. V horáckých lidových tancích se objevují i kroky dvojposkočné a poskočný krok podrhávaný, nejsou však vhodné pro děti.

2.4.2.6. Pochod

Při pochodovém kroku přenášíme váhu z jedné nohy na druhou. Koleno při vykročení svírá pravý úhel a vykročená noha přilne na zem nejdříve špičkou a poté patou. Ruce jsou natažené a pohybujeme s nimi proti pohybu nohou. V některých

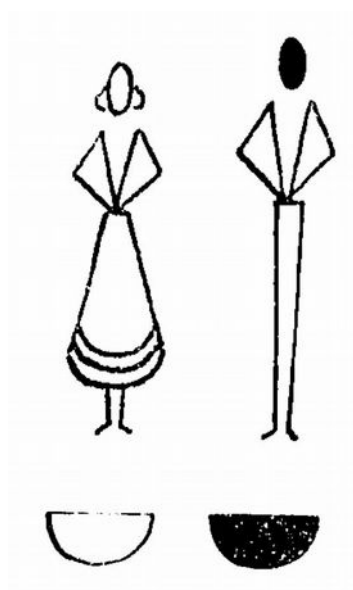
písniích můžeme použít i „vojenský pochod“ při kterém zvedáme kolena do větší výšky a tím se zmenší úhel pod kolenem výkročné nohy.

Mezi další kroky Horáckého tance patří krok přeměnný a mazurkový, z kroků točených pak obkročáky, polka, skočná, valčík atd., jsou to ale taneční kroky poměrně složité a pro práci s předškolními dětmi nevhodné.

2.4.3 Základní taneční postavení a držení

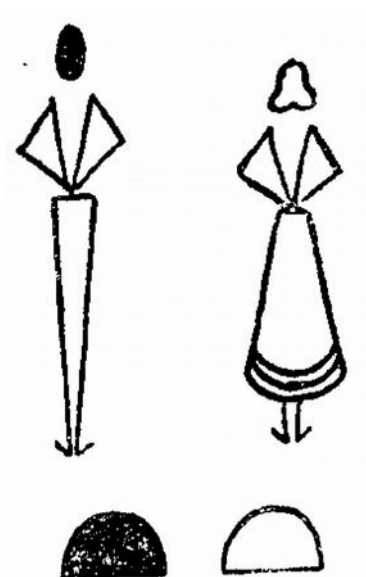
Základním tanečním postavením nebo držením rozumíme vzájemné postavení tanečníků při zahájení tance. V půdorysných kresbách jsou dívky vyznačené bílým „půlměsícem“ a chlapci černým.

a) čelní postavení, pár stojí vedle sebe, vypouklá strana půlměsíce představuje čelo páru

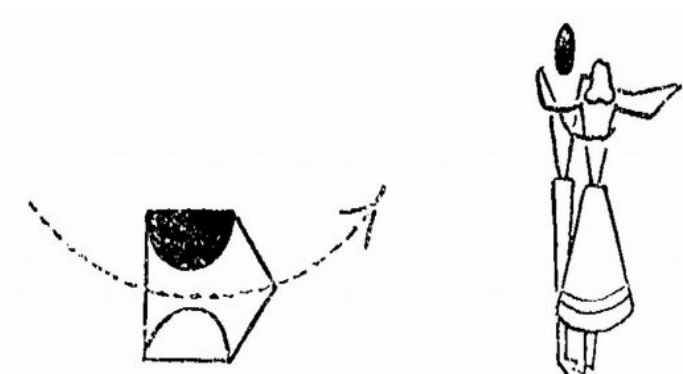
obr. č. 3

b) postavení zezadu, pár vedle sebe, rovná strana půlměsíce představuje záda páru

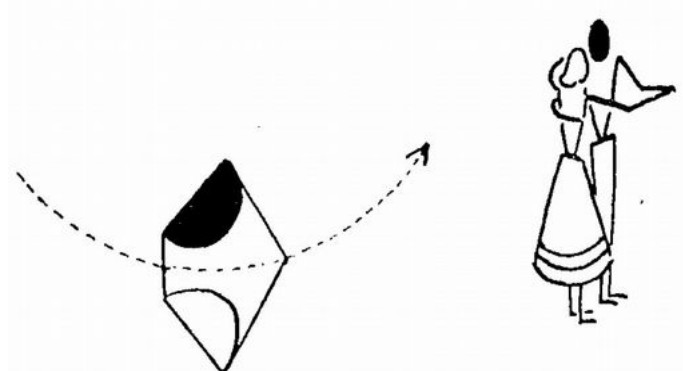

obr. č. 4

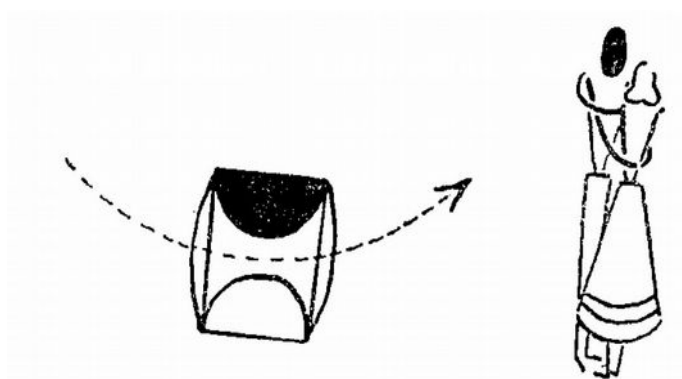
c) taneční postavení čelem proti sobě

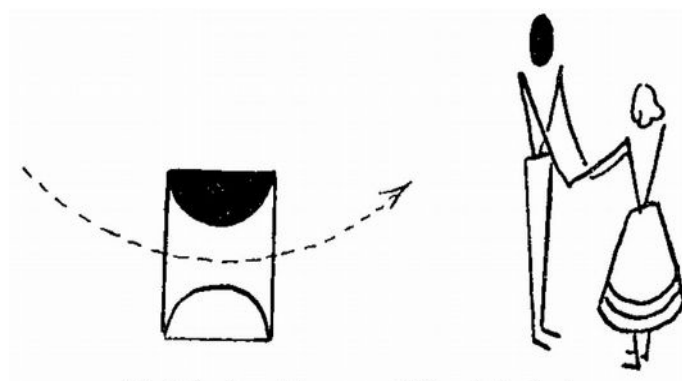
obr. č. 5 uzavřené držení pro kolový tanec

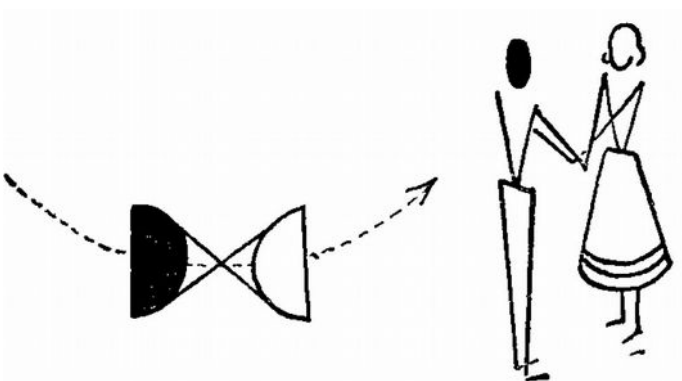
obr. č. 6 polootevřené držení pro kolový tanec

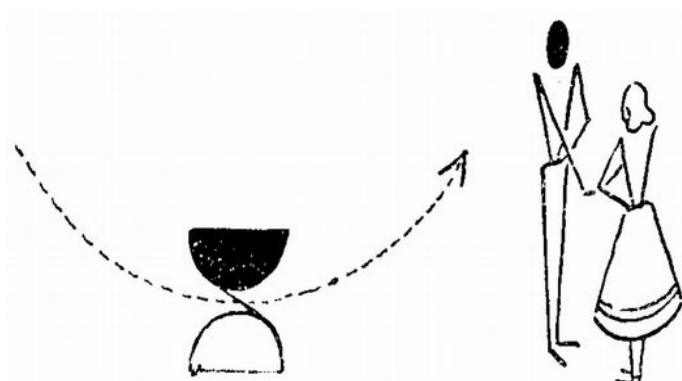
obr. č. 6 držení „soudečkové“

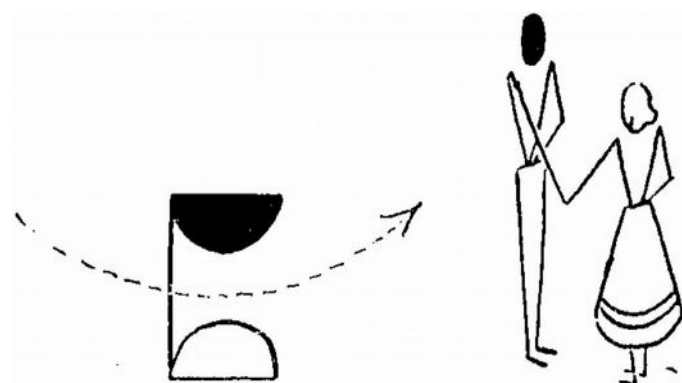
obr. č. 7 držení za obě ruce v nižším předpažení

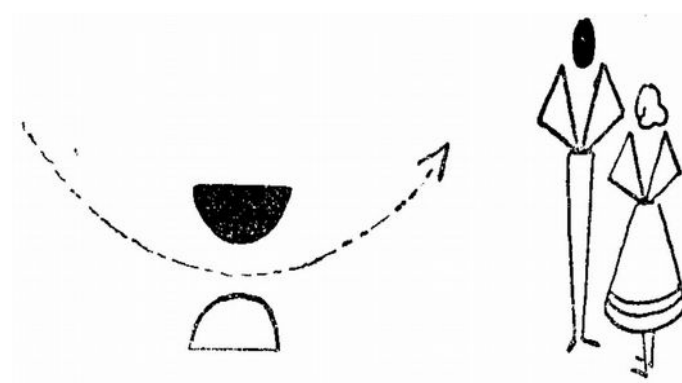
obr. č. 8 držení za obě ruce, ruce překřížené, pravá nahoře

obr. č. 9 držení za pravé ruce, levé ruce v bok

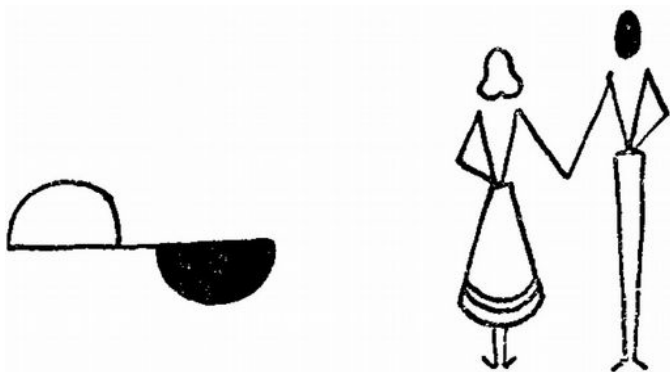

obr. č. 10 chlapec drží pravou rukou levou ruku dívky, volné ruce v bok

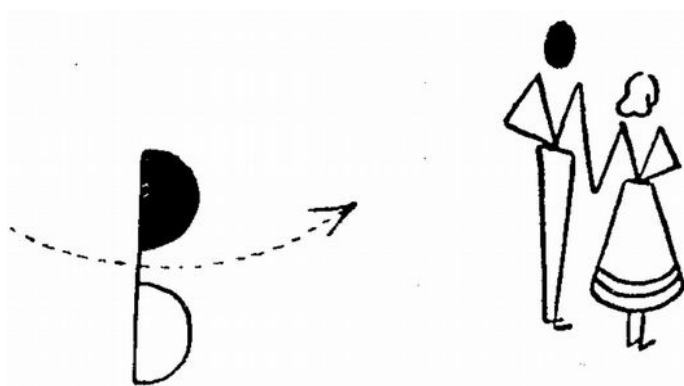

obr. č. 11 postavení čelem k sobě bez držení, ruce v bok

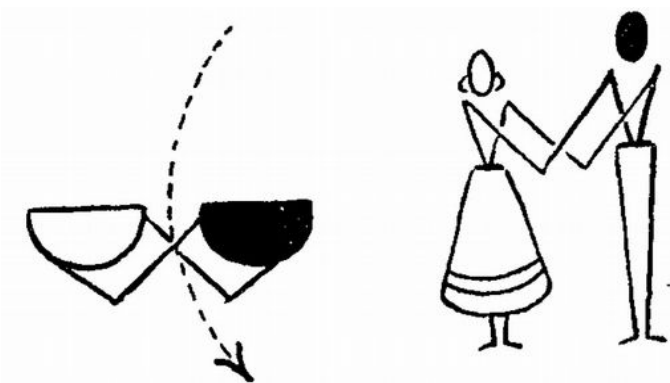
d) taneční postavení „vedle sebe“

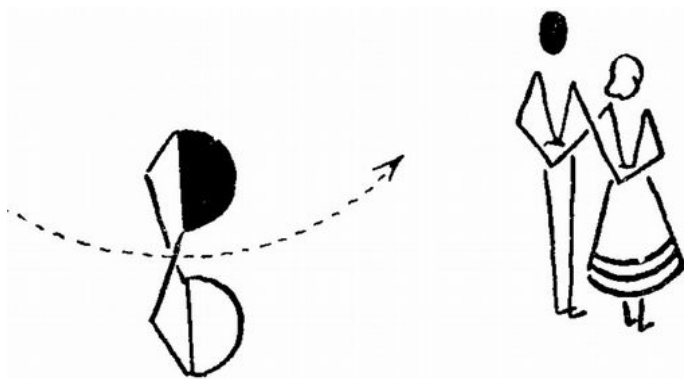
obr. č. 12 držení za pravé ruce, pravými boky k sobě

obr. č. 13 držení za vnitřní ruce, vnější ruce v bok

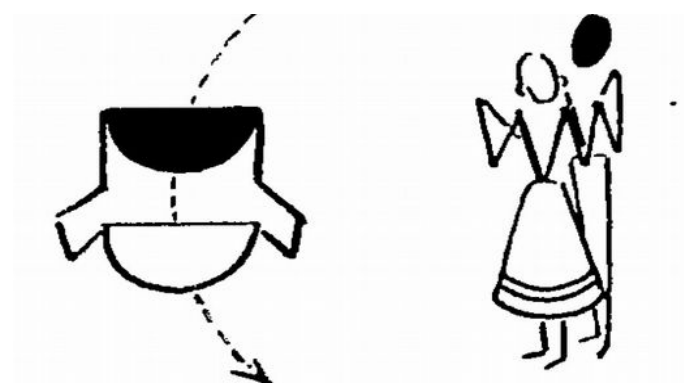

obr. č. 14 držení za ruce vpředu křížem, pravá ruka horní

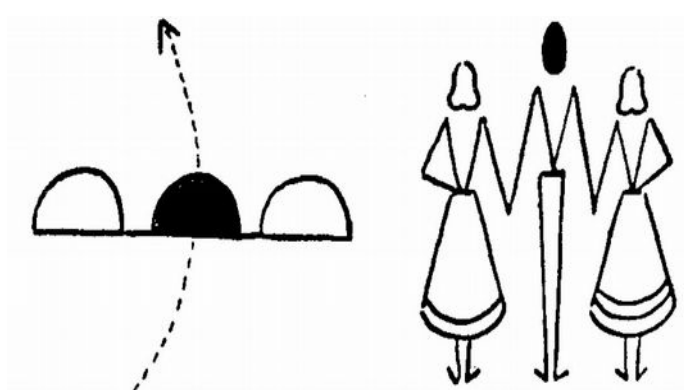
obr. č. 15 držení za ruce za zády křížem, pravá ruka horní

e) postavení za sebou

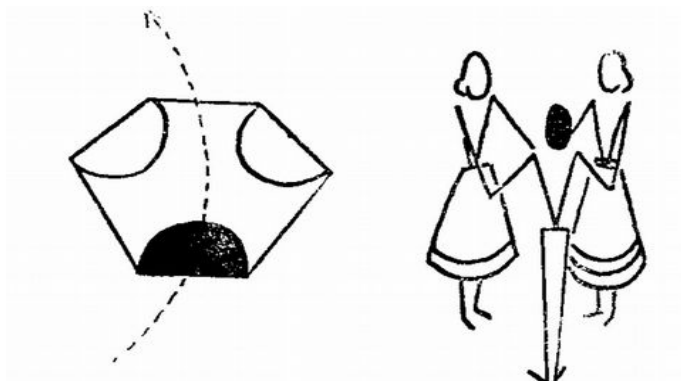

obr. č. 16 držení za obě ruce pokrčené ve výšce ramen

f) postavení ve trojicích

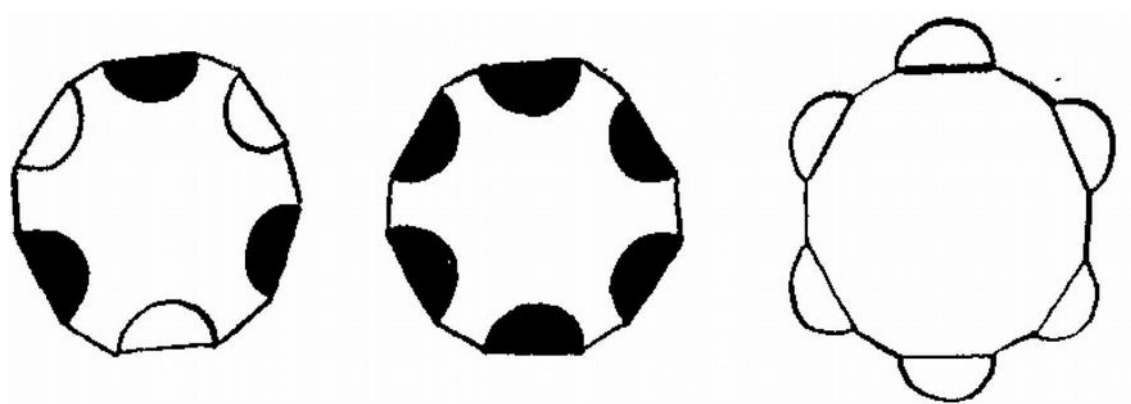

obr. č. 17 dívka, chlapec, dívka se drží za vnitřní ruce, volné ruce v bok

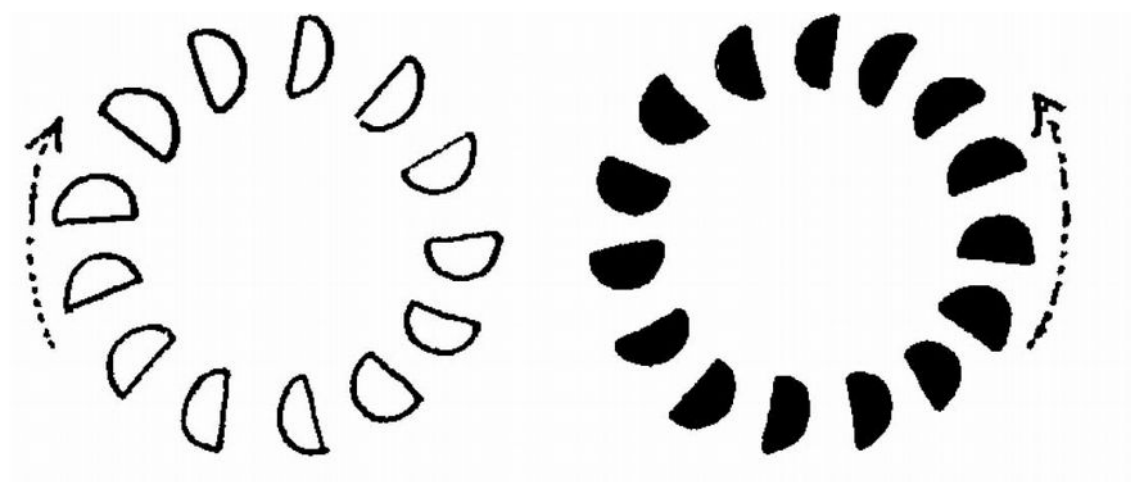

obr. č. 18 dívka, chlapec, dívka se drží za ruce v nižším předpažení

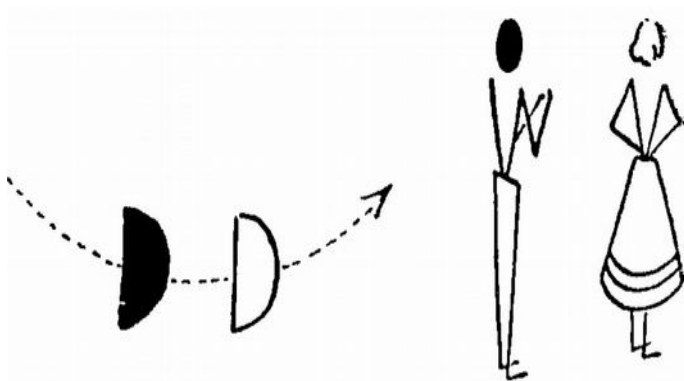
g) postavení v kole

obr. č. 19 postavení jednotlivců čelem nebo zády do středu kruhu

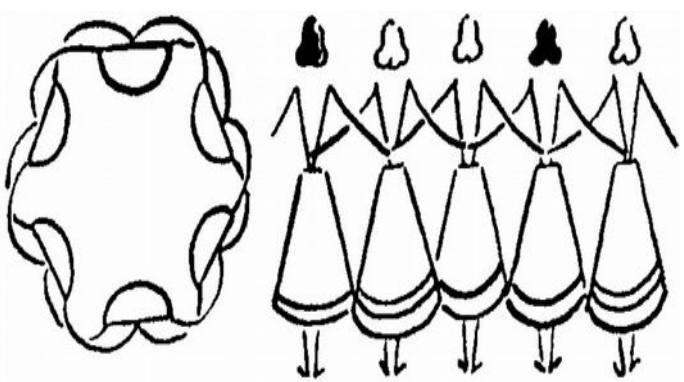
obr. č. 20 postavení jednotlivců po kruhu

obr. č. 21 postavení za sebou po kruhu

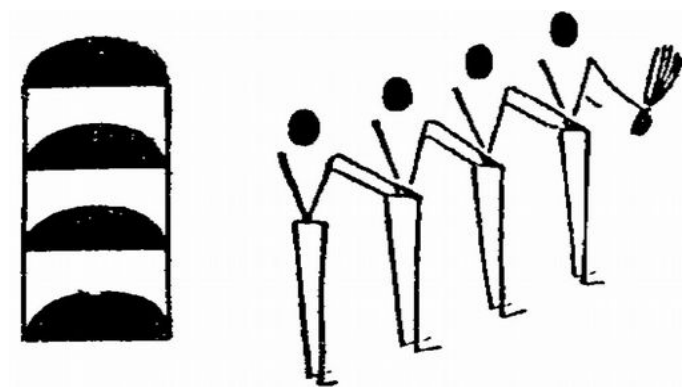

obr. č. 22 postavení v kole, držení za ramena

obr. č. 22 postavení v kole držení za zády křížem ob jednu

h) postavení v zástupu

obr. č. 23 držení za boky nebo ramena předního tanečníka

obr. č. 24 volně za sebou bez držení

obr. č. 25 pravou rukou drží levou ruku předcházejícího tanečníka

3. Praktická část

Praktická část obsahuje 30 lidových písní z Horácké oblasti, především z okolí Telčska, Třeštska a Dačicka. K písním jsem zpracovala z dostupných tištěných materiálů, ze zápisů lidí zabývajících se folklórem i z vyprávění pamětníků, kroky tanečních her vycházející ze základů horáckých tanců. Skladba písní je velmi rozmanitá, seřazeny jsou od nejjednodušších, kde se děti naučí základní formace a chůzi v rytmu, až po složitější tanečky, ve kterých děti uplatňují již nabyté zkušenosti a dovednosti a dokážou již spolupracovat a zkoordinovat pohyb ve dvojicích a trojicích.

Tématicky písně umožňují zařazení v rámci integrovaných bloků v průběhu celého roku. Vybrala jsem několik písní jarních, o zvířátkách, některé přibližující svět dospělých a jejich práce, písně pro dívky i písně pro chlapce. Nejčastěji se však pomocí horáckých lidových písní přeneseme do časů našich babiček a dědečků a jejich každodenních radostí i starostí.

U písní jsou uvedeny akordy pro hudební doprovod. Pokud poloha písně nevyhovuje dětskému hlasu, je potřeba melodii písně transponovat. Nejdříve je třeba určit tóninu písně, která odpovídá názvu dané stupnice (určíme podle předznamenání, nebo podle posledního akordu písně). Lidové písně se doprovázejí převážně pomocí hlavních akordů. Prvním je durový akord odpovídající příslušné tónině, odborně se nazývá tónika (tvoří ho 1., 3. a 5. stupeň). Druhý je dominanta a jde o durový akord na 5. stupni (tvoří ho 5., 7. a 2. stupeň). Základní trojici ještě doplňuje subdominanta, durový akord na 4. stupni v určené tónině (4., 6. a 8. stupeň). Někdy se místo klasické dominanty lépe hodí dominantní septakord, který stojí na 5. stupni stupnice a vzniká přidáním další tercie ke kvintakordu. Ke každé durové tónině přísluší právě jedna molová. Platí, že tato molová tónina je daná 6. stupněm příslušné durové tóniny. Poslední dva molové akordy jsou vytvořeny na 2. a 3. stupni a jsou také velmi často používané.

Pro snadnější práci s písničkami ze uvádím tabulky obsahující hlavní akordy v jednotlivých tóninách.

Tabulka č. 1 : Hlavní akordy v jednotlivých tóninách

Tónina	T			S	D			
C dur	C	d	e	F	G	a	h	c
D dur	D	e	fis	G	A	h	cis	d
E dur	E	fis	gis	A	H	cis	dis	e
F dur	F	g	a	B	C	d	e	f
G dur	G	a	h	C	D	e	fis	g
A dur	A	h	cis	D	E	fis	gis	a

Tabulka č. 2 : T, S, D a D7 v nejčastěji používaných durových tóninách

Tónina	Tónika	Subdominanta	Dominanta	Dominantní septakord
C dur	C	F	G	G7
D dur	D	G	A	A7
E dur	E	A	H	H7
F dur	F	B	C	C7
G dur	G	C	D	D7
A dur	A	D	E	E7

Tabulka č. 3 : T, S, D a D7 v nejčastěji používaných molových tóninách

Tónina	Tónika	Subdominant	Dominanta	Dominantní septakord
c moll	Cmi	Fmi	G	G7
d moll	Dmi	Gmi	A	A7
e moll	Emi	Ami	H	H7
g moll	Gmi	Cmi	D	D7
a moll	Ami	Dmi	E	E7

Dále uvádím příklady základních klavírních doprovodů.

Akordický doprovod : vhodný k pochodovým písním, nebo k pomalejším písním.

Akordický doprovod

The image shows two staves of musical notation for piano accompaniment. The top staff is labeled 'Piano' and the bottom staff is labeled 'Pno.'. Both staves are in 2/4 time and show a sequence of five chords: T, S, T, D7, and T. The chords are represented by block chords in the bass clef. The notation includes a treble clef and a key signature of one flat (B-flat).

Rozložený akord : využívá se u pomalejších písní ve dvou a třídobém metru.

Rozložený akord

Piano

Pno.

Pno.

Pno.

Příznávkový doprovod : skládá se z basového tónu a příznávky, která se hraje slaběji. Využívá se u tanečních písní.

Příznávkový doprovod

Piano

Pno.

Pno.

Pno.

Hřej, sluníčko, hřej

Voice: Hřej, slu - ní - čko, hřej, ho - ry, do - ly, krej, po - vy - skoč si vý - še,
 Vo. 7: na té na - ší stře - še, ko - lo u - dě - lej, ko - lo u - dě - lej.

Tato písnička je jedna z nejjednodušších, děti se při ní naučí chodit běžnou chůzí v rytmu písničky a základní taneční i herní tvar, kterým je kruh. Píseň budeme třikrát opakovat.

1. sloka : Děti přijdou za sebou v zástupu, normálním krokem v rytmu, ruce mají v bok, uzavřou kruh.

2. sloka : Děti se chytanou za ruce, jdou po kruhu v rytmu písně. V 9. a 10. taktu se pustí, dají ruce v bok a točí se pomocí malých kroků kolem své osy každý sám.

3. sloka : Děti se chytanou za ruce. Na 1. a 2. takt jdou do středu kruhu, zvedají spojené ruce. 3. a 4. takt couvají (rozšiřují kruh), ruce jdou dolů.

Totéž se opakuje v 5. a 8. taktu. V 9. a 10. taktu se zase dají děti ruce v bok a otáčejí se kolem své vlastní osy.

Vysvětlit dětem slovo „krej“.

Zlatá brána

The musical score for 'Zlatá brána' is written in 4/4 time. The Voice part (treble clef) has a melody with notes G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. Chords C, F, C, F, C, F, C, F, C are indicated above the notes. The lyrics are: 'Zla - tá brá - na o - te - vše - ná, zla - tým klí - čem o - dem - če - ná. Kdo do ní'. The Violoncello part (treble clef, starting at measure 10) has a melody with notes G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4. The lyrics are: 'vej - de, to - mu hla - va sej - de. Ať je to ten, ne - bo ten, tře - ba tu - hle ten.'

Jarní písnička

Dvě děti dělají bránu. Stojí proti sobě a mají spojené obě ruce zdvižené nad hlavu (tvoří bránu). Ostatní děti v rytmu zpívané říkanky procházejí bránou, nesmí se zastavovat, na poslední slova „TEN“ se brána uzavře. Ten, kdo v ní zůstane, se postaví za jedno dítě, které tvořilo bránu. Hra se opakuje, až je většina dětí lapena. Aby byly využity i lapené děti a jenom nestály, mohou v rytmu zvedat ruce, nebo dupnout na první dobu, tleskat a pod. Důležité je stále dodržovat při chůzi metrum.

Před hrou dětem vysvětlit, kdy se tato hra kdysi hrávala, proč se nazývá Zlatá brána (jaro, slunce, pampelišky, tulipán...), proč zlatý klíč (petrklíč).

Kolo, kolo mlýnský

The musical score is written for a voice part in 2/4 time, starting with a C-clef and a key signature of one flat (B-flat). The melody is simple and repetitive, with lyrics in Czech. The score is divided into four systems, each with a vocal line (Vo.) and a corresponding lyric line. The lyrics are: Ko-lo, ko-lo mlýn-ský, za čty-ři rýn-ský, ko-lo se nám po-lá-ma-lo, mno-ho ško-dy na-dě-la-lo, u-dě-la-lo bác. Ve-zme-me si ho-blík, pil-ku, za-hra-jem si je-ště chvil-ku. Až to ko-lo spra-ví-me, tak-hle se za-to-čí-me.

V této písničce již přidáme k chůzi další pohyb jako například tleskání, dupnutí apod. Před vlastním nácvikem písně je potřeba si povídat o mlýnu (prohlédnout si mlýnské kolo pokud je to možné), vysvětlit slovo „rýnský“ (staré platidlo), ukázat hoblík, na co se používal... Píseň budeme opakovat pětkrát.

1. Sloka : Děti jdou běžným krokem v rytmu písně po kruhu, na slovo „bác“ pokleknou a předvádějí hoblování a řezání pilkou. Na slovo „zatočíme“ si děti stoupnou a zatočí se dokola.
2. Sloka : Chůze s podupem na 1. těžkou dobu v každém taktu. Děti opět předvádějí hoblování a řezání.
3. Sloka : Chůze s tleskáním ve 2/4 taktu (v každém taktu dvakrát), předvádění činností.
4. Sloka : Všechny děti se chytanou za ruce a vytvoří tak kruh. Obličejem jsou děti otočené do středu kruhu (předvádějí veliké mlýnské kolo) a jdou vpravo přísunnými kroky. Předvádění činností.
5. Sloka : Opakuje se totéž co ve sloce 4., ale přidáme zvedání spojených rukou při přísunných krocích v rytmu.

Všechny myšky za sebou

Voice: C F C G7 C
 Vše - chny myš - ky za se - bou, za se - bou, za se - bou,
 Vo. 5 F C G7 C
 vše - chny myš - ky za se - bou, za se - bou jdou.
 Vo. 9 C G7 C

Hra na učení rytmu, drobných krůčků a poklusu.

1. Sloka : Děti začínají rozptýlené volně v prostoru. Začneme běžnou chůzí v rytmu písničky. Při zpěvu textu jdou 2 kroky v jednom taktu, při dohře 4 krůčky v jednom taktu (poklus).
2. Sloka : Děti se chytanou v kruhu za ruce a jdou 4 kroky dovnitř kruhu (první dva takty), 4 kroky ven z kruhu (další dva takty). V dalších taktech pohyby opakujeme, při dohře cupitají děti poklusem po kruhu.
3. Sloka : Opakování pohybů z 2. sloky, přidáme zvedání paží při pohybu do kruhu, klesání při pohybu ven, dohra poklus po kruhu.
4. Sloka : Děti se chytanou v hadovi za pasy, za sebou jdou hadem a při každém kroku se nakloní (pravá noha – naklonění vpravo, levá noha – naklonění doleva). Celý had se stejně naklání (dvě naklonění v jednom taktu), při dohře se děti rozutíkají poklusem do prostoru.

Na Heličku (na Elišku)

Voice: Ne-by - la He - li - čka py - šná, py - šná, pře - ce knám na ho - dy při - šla,
 Vo. 8: při - šla. He - li - čko Po - skoč si bo - sou no - žič - kou
 za - toč se v ko - le s dru - žič - kou
 Vo. 15: z rů - že květ, z rů - že květ, s kte-rou ty bu - deš nej-rad - ši chtět.

Velmi oblíbená hra dětí, existuje mnoho druhů Heliček, ale pro děti ve věku 3 až 6 let se učí jenom tato jednoduchá, tančí pouze dívky.

Základním postavením je kruh. Dívky chodí po kruhu (1 krok 1 takt) směrem vpravo a zpívají písničku, ve středu kruhu je jedna dívka „Helička“, která buď stojí, nebo chodí v protisměru (8 taktů). V 9. taktu se všichni zastaví, dají ruce k ústům a volají Heličko! Heličko! Dozpívají, přičemž si Helička vybere jednu dívenku z kola a tančí s ní uvnitř kruhu (chytnou se za ruce a obcházejí se, může být poskočný krok).

Nakonec vyvolená dívka odvede Heličku do kruhu a sama se stává Heličkou.

Čí je ta louka široká

Voice

1: Čí je to lou - ka ši - ro - ká, ros - te na ní trá - va,
2: Ža - ly tam na ní dvě pan - ny o - bě pře - ža - lost - ně,

Vo.

ros - te na ní trá - va, či je to lou - ka ši - ro - ká, ros - te na ní trá - va
o - bě pře - ža - lost - ně, ža - ly tam na - ní dvě pan - ny, o - bě pře - ža - lost - ně

Vo.

vy - so - ká. Te - če vo - da sho - ra, čis - tá je ja - ko já, to - či se do - ko - la
pla - ka - ly.

Vo.

o - ko - lo ja - vo - ra Te - če vo - da sho - ra, čis - tá je ja - ko já, to - či se

Vo.

do - ko - la o - ko - lo ja - vo - ra.

Začínáme v zástupu.

1. Sloka : Děti se drží za ruce a normálním krokem v rytmu písničky tvoří uzavřený kruh. Na slova „Teče voda“ děti změni krok na poskočný.

2. Sloka : Děti jdou po kruhu, stále se drží za ruce a mírně s nimi komíhají. Na slova „Teče voda“ se děti stále drží za ruce, otočí se obličejem do středu kruhu a pokračují cvalem vpravo po kruhu (důležité je pevné držení rukou).

Čí je to políčko

Voice: F
 1: Čí je to po - lí - čko, tak pěk - ně o - ra - né,
 2: Čty - ři ko - ně vra - né, pa - te - ro hři - bá - tka,
 Vo. 5: $C7$ Bb F $C7$ F
 pa - sou se tam na něm čty - ři ko - ně vra - né, pa - sou se tam
 že jsou v Mrá - ko - tí - ně moc pyš - ná děv - čá - tka, že jsou v Mrá - ko -
 Vo. 10: Bb $C7$ F
 na něm čty - ři ko - ně vra - né.
 tí - ně moc pyš - ná děv - čá - tka.

Hra, kterou hrávali chlapci. Procvičování rytmu, úkroky.

V základním postavení tvoří chlapci kruh, jsou postaveni čelem do kruhu a vzájemně se drží nataženými rukama za ramena. Podle hudby dělají úkroky, v 1. sloce směrem doprava, ve 2. sloce směrem opačným, tedy doleva.

Pokud děti zvládají cval, mohou od 9. taktu postupovat cvalovými kroky.

Vysvětlit: vraný kůň, patero

Tluče bubeníček

Voice: Tlu-če bu-be-ní-ček, tlu-če na bu-ben. A svo-lá-vá ho-chy:
 Vo. 7: Ho-ši pojd'-te ven! Za-hra-jem si na vo-já-ky, má-me flin-ty
 Vo. 12: a bo-dá-ky. Ho-la, ho-la, hej, ni-kdo ne-meš-kej.

Tato hra využívá pochodového kroku v rytmu se zvedáním kolen. Pochodují chlapci, dívky je doprovází na různé ozvučné nástroje (např. bubínek, dřívka...). Chlapci mohou pochodovat v různých formacích, pro příklad je zde uvedeno 6 opakování, postupujeme od jednoduchého ke složitějšímu, můžeme do pohybu zapojit i dívky.

1. Pochod v zástupu
2. Pochod v kruhu
3. Pochod s dupnutím na 1. dobu
4. Pochod dovnitř kruhu
5. Pochod ven z kruhu (couvání)
6. Kluci pochodují na místě, dívky okolo nich úkroky, cval stranou, poskočný krok...

Vysvětlit : flinta, bodáky, nemeškej

Dal husar koně kovat

Voice: G $G7$
 Dal hu - sar ko - ně ko - vat, po - je - de - me ma - ší - ro - vat.

Vo. 5: G $D7$
 Dal hu - sar ko - ně ko - vat, po - je - de - me do bo - je.

Vo. 9: G
 Po - je - de - me na Bran - cou - ze, tam po - zná - me, co je nou - ze,

Vo. 13: G $D7$ G
 dal hu - sar ko - ně ko - vat, po - je - de - me do bo - je.

Toto je další pochodová hra. Děti pochodují se zvedáním kolen v různých útvarech, jako je řada, zástup, kruh atd..

Vysvětlit : mašírovat, Brancouze, nouze

Lze zařadit naznačení kování koní (1. dítě stojí, na chodidlo zanožené nohy tluč 2. dítě, které za prvním klečí a v rytmu „okovává“ pěstičkou chodidlo stojícího).

Čížeček

Voice: Čí - žeč - ku, čí - žeč - ku, ptáč - ku ma - lič - ký, po - věz mi, čí - žeč - ku,
 Vo. 7: jak se - jou mák? ros - te kve - te ple - jou lá - mou jí se
 Vo. 13: Aj tak, tak, se - jou mák, tak se - jou mák. ros - te kve - te ple - jou lá - mou jí se

Vděčná hra s předváděním činností dospělých při práci.

V 1. až 8. taktu jdou děti v kruhu obyčejným krokem směrem vpravo. Uprostřed kruhu jde v protisměru vybrané dítě – čížeček. V 9. až 12. taktu se děti zastaví a čížeček uprostřed předvádí setí máku, růst máku, kvetení, pletí atd. Ve 13. až 16. taktu předvádí činnosti po čížečkovi děti v kruhu (i zde dbát na rytmus). Při předvádění činností mohou děti stát na místě nebo pokračovat po kruhu, čížeček při předvádění dětí stojí, nebo se pohybuje v protisměru.

střídání dětí po slokách – čížeček

Jak to sedláci

The musical score is for the song "Jak to sedláci" and is written for two voices: Voice and Voice 5. It is in 4/4 time and features the following lyrics and chords:

Chord	Voice	Voice 5
C	Jak to sed-lá-ci,	Tak to sed-lá-ci,
F		
C		
G7	jak to dě-la-jí,	tak to dě-la-jí,
	když o-ni z ja-ra	když o-ni z ja-ra
C	po-le o - ra - jí?	po - le o - ra - ji.
	o - bi - lí se - jí?	o - bi - lí se - ji.
	ži - to se - ka - jí?	ži - to se - ka - ji.
	o - bi - lí mlá - tí?	o - bi - lí mlá - tí.
	ži - to pro - da - jí?	ži - to pro - da - ji.

Další hra na pracovní činnosti dospělých.

V základním postavení dívky utvoří kruh, doprostřed kruhu se postaví chlapci. V 1. až 4. taktu se dívky pohybují úkroky vpravo po kruhu. Pomalu, 1 takt, 1 krok a v každém taktu na pomlku tlesknou současně s přisunutím levé nohy. Chlapci zatím stojí. V 5. až 8. taktu kluci předvádějí orání různě v kruhu po celé ploše – chytne vždy jeden hoch druhého za nohy, ten po ruce postupuje (radlice).

Postupovat stejně po celou píseň : „sejí obilí“, „žito sekají“ (sekání kosou), „obilí mlátí“ (cepy), „žito prodají“ (smlouvání, plácnutí dlaní).

Dětem je potřeba vysvětlit činnosti a nacvičit pohyby předváděných prací dopředu.

My jsme na svobodě

Music score for "My jsme na svobodě" in G major, 2/4 time. The score includes a voice part and two vocal parts (Vo. 6 and Vo. 12). The lyrics are: "My jsme na svo - bo - dě, ja - ko ry - bič - ky ve vo - dě. My jsme na svo - bo - dě, ja - ko ry - bič - ky. Ry - bič - ky ma - jí vo - du a my má - me svo - bo - du. My jsme na svo - bo - dě, ja - ko ry - bič - ky."

Základním postavením je kruh, děti stojí čelem do kruhu a drží se za ruce.

1. Sloka : Děti jdou normálním krokem po kruhu, dívají se ve směru pohybu. V 9. taktu se otočí všichni obličejem do kruhu, pořád se drží a jdou přisunnými kroky ve směru pohybu.

Na repetici přisunné kroky na opačnou stranu.

2. Sloka : Stejně základní kroky jako v 1. sloce, k pohybu přidáme mírné komíhání rukama.

3. Sloka : K pohybu přidáme dupnutí na 1. dobu v každém taktu.

4. Sloka : Změna přichází v 9. taktu, kde místo přisunných kroků zařadíme cvalové kroky (nutné pevné držení spojených paží a krátké cvalové kroky, aby se děti nepřetahovaly.).

Běžel tudy zajíček

Voice

C

1: Bě - žel tu - dy za - jí - ček, hou - py, hou - py.
2: Po - čkej na mě, za - jí - čku, hou - py, hou - py.

Vo.

C

5 Ne - sl py - tel že - mli - ček, hou - py, hou - py.
Dej mi jed - nu že - mlič - ku, hou - py, hou - py.

G7 C G7 C

Základním postavením je kruh, ve kterém stojí děti samostatně s rukama v bok.

1. Sloka : Každé dítě samo, s rukama v bok, běží drobnými krůčky v rytmu písničky po kruhu. Ve 3., 4., 7., a 8. taktu přešlapují z jedné nohy na druhou, přičemž se naklání ve směru výkročné nohy (houpání).

2. Sloka : Vždy dvě děti, stojící vedle sebe, se chytanou za vnitřní ruce a běží společně po kruhu. Ve 3., 4., 7., a 8. taktu se k sobě natočí obličejem, natáhnou obě ruce, chytanou se a společně se houpou ve směru výkročné nohy.

Vysvětlit : žemlička, zajíček...

Kolíbala bába dědka

Voice G D7
 1: Ko - lí - ba - la bá - ba děd - ka na du - bo - vým pa - ře - zu,
 2: Ko - lí - ba - la bá - ba děd - ka na pa - ře - zu du - bo - vým.

Vo. ⁵ G
 jest - li bu - deš děd - ku zlo - bit, tak ti vá - žně na - ře - žu.
 Když ne - bu - deš, děd - ku zlo - bit, tak to na tě ne - po - vím.

V základním postavení stojí dvojice dětí proti sobě, spojené za natažené ruce do stran. Přenášáním váhy z nohy na nohu se celá dvojice kolébá. Většinou se po celý tanec kolébá dvojice na místě nebo se mírně otáčí v kruhu.

V 2. polovině písně lze obměnit od 5. do 8. taktu tak, že děti nechají natažené spojené paže a vzájemně se drobným poklusem celá dvojice otáčí.

Pod dubem, za dubem

Voice: Pod du-bem, za du-bem, mě - la je - dna dvě čer-ve-ná ja - blí-čka,
 Vo. 7: da - la jed - no mně. Ne-chtě - la mi o - bě dát, za - ča - la se vy - mlou - vat.
 Vo. 13: Že ne - má, že ne - dá, že je o - ně zle.

Základním postavením je kruh, děti se drží v párech křížem za zády.

1. Sloka : Děti se v párech drží vzadu křížem, jdou normálním krokem po kruhu. V 9. a 10. taktu se pustí a vnitřní dítě couvá do kruhu, vnější couvá ven z kruhu, rozcházejí se o čtyři kroky. V 11. a 12. taktu jdou čtyřmi kroky k sobě. Ve 13. – 16. taktu se opět chytanou vzadu křížem a jdou po kruhu. Od 9. do 16. taktu se taneček opakuje.

2. Sloka : Pár se zavěsí za pravé lokty a jde první čtyři takty normálním krokem kolem své osy, v 5. taktu si vymění lokty a jdou opačně. V 9. až 12. taktu chlapec zvedne pravou ruku, dívka se mu pod ní podtáčí. Ve 13. až 16. taktu se zase zavěsí za pravé lokty a dotančí. Od 9. – 16. taktu se taneček opět opakuje.

Kukač

Voice: 1: Ku - kač se - dí na stře - šin - ce, ši - je bo - ty že - žu - lin - ce.
 2: Se - dě - la jsem na vě - tvič - ce, vo - la - la jsem na my - sliv - ce.

Vo. 5: A - ja - ja ku - ku - ku, se - dě - la jsem na bu - ku,

Vo. 7: a - ja - ja ku - ku - ku, se - dě - la jsem na bu - ku.

V základním postavení stojí děti v páru proti sobě čelem, ruce v bok.

1. Sloka : V 1. a 2. taktu udělají oba 4 kroky vpravo (rozcházejí se), ve 3. a 4. taktu pak 4 kroky vlevo (přicházejí k sobě). V 5. taktu proti sobě 3x dupnou a 3x tlesknou. V 6. taktu dají děti ruce v bok a otočí se drobnými krůčky každý sám kolem své osy. V 7. taktu 3x dupnou, 3x tlesknou, v 8. taktu dají opět ruce v bok a následuje otočka.

Taneček se od 5. taktu opakuje.

2. Sloka : Děti se chytanou za ruce proti sobě a udělají 8 úkroků vpravo po kruhu, při tom mírně komíhají rukama. Od 5. do 8. taktu je taneček stejný jako v 1. sloce.

Vysvětlit : Kukač, žežulinka, střešinka

Za vraty

Vo. Voice

Vo. Violoncello

Lyrics:

Za vra - ty, za vra - ty, za vrát - ka - ma, stá - la tam An - dul - ka
s kar - lá - tka - ma. Za vrát - ka - ma s kar - lát - ka - ma.
Ku - puj je, Hon - zíč - ku, jsem tu sa - ma - ma - ma,
ku - puj je, Hon - zíč - ku, jsem tu sa - ma.

Základním postavením jsou páry v kruhu otočené obličejem k sobě a drží se za obě ruce.

1. Sloka : V 1. až 4. taktu postupují děti čtyřmi přísunnými kroky vpravo po kruhu a komíhají rukama. V 5. až 8. taktu se pohybují čtyřmi přísunnými kroky vlevo se stejným pohybem rukou. Během 9. a 10. taktu dva přísunné kroky vpravo, v 11. a 12. taktu pak dva přísunné kroky zpět, tedy vlevo. Ve 13. taktu si dítě ve vnitřním kruhu klekne na 1. koleno, vnější dítě ho obíhá devíti drobnými krůčky a v 16. taktu 3x zaduše. Pak znovu obíhá a v posledním taktu stoupne i vnitřní dítě.

2. opakování

Vysvětlit : karlátka – švestky

Pekla vdolky

Voice: 1: Pek - la vdol - ky z bí - lé mou - ky, sy - pa - la je per - ní - kem,
 2: Hrách a krou - py, to je hlou - pý, to my má - me kaž - dý den,

Vo.: há - ze - la je Hon - zí - čko - vi o - te - vře - ným o - kým - kem.
 a - le vdol - ky z bí - lé mou - ky je - nom jed - nou za tý - den.

Vo.: Jez Hon - zí - čku jsou do - brý, jsou per - ní - kem sy - pa - ný,
 Vo.: bu - dou - li ti tu - ze chut - nat, jsou tam je - ště ta - ko - vý.

Základním postavením je kruh utvořený z dvojic, které jsou postavené ke kolovému zavřenému tanci, kdy dívka má ruce položené na ramenu chlapce a ten drží dívku v pase.

1. Sloka : V 1. až 8. taktu se dvojice kolébá z nohy na nohu a mírně nakloní trupy v tu stranu, kterou vykročila noha (hoch začíná levou nohou, dívka pravou). Pohyb provádí na místě, nebo s mírným otáčením. V 9. – 10. taktu se děti otáčejí zavěšené v párech za pravé lokty, postupují čtyřmi obyčejnými kroky. V 11. a 12. taktu pak opakují totéž zavěšení za levé lokty. Ve 13. až 16. taktu se vrátíme ke kolébání z nohy na nohu.

2. Sloka : V 1. až 4. taktu se děti proti sobě v páru chytanou za pravé ruce a jdou vpravo po kruhu přísunnými kroky s mírným komíháním spojených rukou, v 5. až 8. taktu provádějí stejný pohyb směrem vlevo.

Lze zařadit podruhé i „Jez Honzíčku“, ale většinou tanec končil u „za týden“.

Paterka

Chord markings: F, C7, F, C7, F, F, C7, F, F, C7, F, C7, F.

Voice

1: Když jsem cho - dil do ško - ly, u - čil jsem se pí - sme - ny.
 2: Je - dna, dvě, tři, čty - ři, pět. Cos to Jan - ku cos to sněd.

Vo.

Je - dna, dvě, tři, čty - ři, to jsou mo - je pí - sme - ny,
 Bram - bo - ry pe - če - ný, by - ly má - lo maš - tě - ný,

Vo.

je - dna, dvě, tři, čty - ři, to jsou mo - je pís - me - ny.
 bram - bo - ry, pe - če - ný, by - ly má - lo maš - tě - ný.

Základním postavením jsou páry v kruhu, čelem k sobě s rukama v bok.

1. Sloka : 1. a 2. takt udělají děti čtyři úkroky vpravo po kruhu, ve 3. a 4. pak čtyři úkroky vlevo. V 5. taktu dva úkroky vpravo, v 6. pak dva úkroky vlevo. V 7. a 8. taktu každý sám 8 krůčky udělá zátočku. V 9. taktu opět dva úkroky vpravo, 10. taktu 2 úkroky vlevo, 11. a 12. 8 krůček na zatočení.

2. Sloka : Děti se proti sobě chytanou za pravé ruce, levé jsou v bok. Tančí totéž co v první sloce, ale nerozcházejí se, oba jdou stejným směrem.

3. Sloka : Dvojice se uchopí do uzavřeného držení ke kolovému tanci, chlapec zády do kruhu. Tančí totéž co ve druhé sloce, ruce nepatrně komíhají nahoru a dolů.

Vysvětlit : písmeny

Pásla ovečky

Voice

1: Pá - sla o - ve - čky v ze - le - něm há - ječ - ku, pá - sla
2: Děv - če po - há - ní o - več - ky bě - la - vě, sem tam

Vo.

o - ve - čky v čer - něm le - se. Já na ní du - py, du - py, dup,
po - bí - há ov - čá - cký pes. Já na ní: Po - ma - lou - čku jen,

Vo.

o - na zas cu - py, cu - py, cup. Hou - fem o - ve - čky, se - žeň - te
o - na, že z há - je mu - sí ven. Že prý o - ve - čkám ne - slou - ží

Vo.

se vše - cky, hou - fem o - več - ky se - žeň - te se.
há - je - ček, že prý o - ve - čkám ne - slou - ží les.

Děti stojí v párech v kruhu čelem k sobě, drží se za ruce.

1. Sloka : Děti se drží za obě ruce obličejem proti sobě a postupují vpravo po kruhu s komíháním rukama osmi úkroky. V 9. až 12. taktu se děti pustí, dají ruce v bok a 5x proti sobě zadupou a 5x tlesknou. Od 13. taktu jdou zase jako v 1. – 8. taktu.

2. Sloka : Děti zůstanou obličejem proti sobě, ale pustí se a dají ruce v bok. Každý sám udělá 4 úkroky vpravo (pár se rozchází) a 4 úkroky vlevo, zpět na své původní místo (pár se opět setkává). V 9. až 12. taktu opět 5x zadupat a 5x zatleskat, 13. až 20. takt opět 4 úkroky vpravo a 4 vlevo.

Vysvětlit : háječek, seberte se, bělavé, ovčácký pes, neslouží ovečkám háječek, les...

Tancujte, myši

Voice: D A7 D
 1: Tan - cuj - te my - ši, kde kte - rá sly - ši.
 2: Tan - cuj - te my - ši, kde kte - rá sly - ši.

Vo. A7 D
 Kte - rá je hlu - chá, at' ne - po - slou - chá.
 Kte - rá je chro - má, at' se - dí do - ma.

Základním postavením je dvojitý kruh. Vnitřní kruh tvoří chlapci, kteří klečí na jednom kolenu a hledí směrem ven z kruhu na dívku.

1. Sloka : Chlapci klečí a tleskají do rytmu. V 1. až 4. taktu se dívky točí před chlapci, v 5. až 8. taktu obcházejí hocha dokola.

2. Sloka : Děti si vymění role, na koleno kleknou dívky a tleskají do rytmu. Chlapci se první 4 takty točí sami ve středu kruhu, pak obcházejí dívky.

3. Sloka : Páry se postaví čelem k sobě a chytanou se za obě ruce. Na 1. až 4. takt jdou úkroky a komíháním rukama vpravo po kruhu, 5. až 8. takt se pustí, dají ruce v bok a točí se každý kolem své osy.

Vysvětlit : hluchá, chromá

Tancovala veverička

Voice

1: Tan - co - va - la ve - ve - ři - čka, s ve - ve - ři, s ve - ve - ři,
 2: Tan - co - va - la ve - ve - řič - ka s ve - ver - kou, s ve - ver - kou,

Vo.

mě - ly šiš - ky a o - ři - šky k ve - če - ři, k ve - če - ři.
 tla - pi - čky si u - tí - ra - ly zá - stěr - kou, zá - stěr - kou.

Dvojice volně v prostoru.

1. Sloka : První dva takty se dvojice drží za obě ruce obličejem k sobě a normálními kroky se v rytmu písně otáčejí kolem sebe. V 3. a 4. taktu si dají ruce v bok a otáčí se každý sám kolem své vlastní osy.

2. Sloka : Stejně držení ale s poskočnými kroky, 3. a 4. takt ruce v bok, každý sám poskočnými kroky kolem své osy.

Měl jsem myšku tanečnici

Voice

1: Měl jsem myš - ku ta - ne - čni - ci, tan - co - va - la po svět - ni - ci.
2: Když jsem při - šel ze dvo - re - čka, to - či - la se do - ko - le - čka.

Vo.

By - la čer - ná i bí - lá, kaž - dě - mu se lí - bi - la.
Je - dnou sem a je - dnou tam, to - či - la se do všech stran.

Párový taneček, chlapec klečí na jednom kolenu, dívka stojí před ním.

1. Sloka : Dítě klečí na jednom kolenu tleská v rytmu písničky. V 1. taktu se dívka „myška“ točí před klečícím, v 2. taktu poklusovými krůčky oběhne klečícího. Ve 3. a 4. taktu klečící stoupne, páry se spolu zavěsí za pravé lokty a točí se poklusovými krůčky.

2. Sloka : Obě děti stojí, dítě „myška“ tančí stejně jako v první sloce, dříve klečící dítě tleská ve stoje a ve 3. a 4. taktu se zase oba zavěsí za pravé lokty a společně se točí.

Prší, prší

Voice

C F C F C F C F C

1: Pr - ší, pr - ší, jen se le - je, kam ko - ní - čky po - je - de - me.
2: Pr - ší, pr - ší, jen se le - je, kam ko - ní - čky po - je - de - me.

Vo.

G7 C G7 C

Po - je - de - me do há - je, pro ty zla - tý ko - rá - le.
Po - je - de - me na lu - ka, až ku - kač - ka za - ku - ká.

Písnička vhodná na roztancování, kombinace drobného klusu, úkroků, poskočných kroků. Začínáme v zástupu dětí za sebou.

1. Sloka : Zástup dětí běží drobnými krůčky za sebou do kruhu (dodržovat rytmus).
2. Sloka : V kruhu se děti chytanou za ruce a natočí se obličejem do kruhu. Dělalí úkroky vpravo.
3. Sloka : Otočíme směr, děti se pohybují úkroky vlevo.
4. Sloka : Děti jsou stále v kroužku a drží se za ruce, postupují 4 poskočné kroky do středu a 4 poskočné kroky couvají, následuje 8 poskočných kroků doprava kolem své osy.
5. Sloka : Děti vytvoří trojice. Dvě děti vepředu vedle sebe jsou koníčky, vzadu je kočí. Poklusem běží všichni dopředu a na poslední dva takty se děti pustí. Koníčky se otáčejí každý sám na místě, kočí kluše na místě bez otáčení.

Cib,cib,cibulenska

Voice: C
 Cib, cib, ci - bu - len - ka, mak, mak, ma - ku - len - ka,
 Vo. 5: G7 C G7 C
 když jsem by - la ma - lič - ká, cho - va - la mě ma - tič - ka.
 Vo. 9: G7 C G7 C
 A ted' už jsem ve - li - ká, mu - sím cho - vat Pe - pí - ka.

Děti stojí rozmístěné volně v prostoru a mají ruce v bok.

1. Sloka : V 1. až 4. taktu stojí děti na místě a mírně s natáčením podřepávají v rytmu písni. V 5. až 8. taktu se drobnými krůčky točí kolem své osy. V 9. až 12. taktu se rozběhnou drobnými krůčky a najdou si partnera.

2. Sloka : Dvojice dětí se chytanou za obě ruce a podřepávají v rytmu společně. V 5. až 8. taktu sezavěsí za pravé lokty a drobnými krůčky se otáčí kolem sebe, v 9. až 12. taktu proběhne výměna loktů a změna směru otáčení.

3. Sloka : Začátek tanečku je stejný jako ve 2. sloce. Změna přichází v 5. až 8. taktu, kdy se jedno dítě (dívka) podtáčí pod zvednutou paží partnera a v 9. až 12. taktu si role vymění a podtáčí se partner.

Měla babka

Voice: 1: Mě-la bab - ka čty - ři jab - ka a dě-dou - šek jen dvě.
 2: Měl dě - dou - šek, měl ko - ži - šek a ba - bič - ka jup - ku.

Vo. 5: Dej mi, bab - ko jed - no jab - ko, bu - de - me mít stej - ně.
 Pojď, dě - dou - šku na ta - ne - ček, já si s te - bou dup - nu.

Vo. 9: dohra F C7 F C7 F

Párový tanec, kdy chlapec stojí za dívkou, dívka je k chlapci otočená zády a drží se za mírně zvednuté pokrčené ruce (mazurkové držení).

1. Sloka : Obě děti se současně s mírným natáčením rukou pohybují 4 úkroky vpravo a 4 úkroky vlevo. Na dohru v 1. taktu chlapec zvedne paži svoji i dívky a dívka se natočí a podívá se na hochu (okénko). V 2. taktu totéž na druhou stranu a ve 3. a 4. taktu vše zopakovat. V 5. až 8. taktu se dívka podtáčí pod rukou partnera.

2. Sloka : Opakování tanečku.

Ze zkušenosti : naučí se i 3–5 děti

Když šli ševci na jarmark

Voice
 1: Když šli šev - ci na jar - mark, po - ča - li se do - mlou - vat.
 2: Když šli šev - ci z jar - mar - ku, ne - pro - da - li prach má - ku.

Vo.
 Mi - lí šev - ci, zle, ře - me - slo ne - jde.
 Mi - lí šev - ci, zle, ře - me - slo nej - de.

Vo.
 Mi - lí šev - ci, zle, ře - me - slo ne - jde.
 Mi - lí šev - ci, zle, ře - me - slo ne - jde.

Základním postavením jsou dvojice v kruhu stojící čelem k sobě a bokem do kruhu. Chlapci směřují do kruhu levým bokem, dívky pravým. Drží se za obě ruce.

1. Sloka : V 1. až 4. taktu jdou děti normálním krokem po kruhu, dívky couvají a chlapci jdou dopředu (8 kroků). V 5. taktu se pustí a každý sám zamotá rukama, jakože navíjí, v 6. rozhodí ruce do stran, v 7. opět motání rukou, a v 8. následuje rozhození rukama. Od 5. taktu opakování písničky i pohybu.

2. Sloka : Začínáme v základním postavení, ale změníme směr pohybu. Dívky jdou v před, chlapci couvají. Taneček se od 5. do 16. taktu opakuje stejně jako v první sloce.

Vysvětlit : švec, jarmark, neprodali prach máku

A já pořád, kdo to je

Voice: A já po - řád, kdo to je, kdo to je, že nám ne - dá po - ko - je.
 Vo. 8: A já po - řád, kdo to tlu - če a on bed - nář na o bru - če, a já po - řád
 Vo. 14: kdo to je, kdo to je, že nám ne - dá po - ko - je.
 Vo. 19: Bed - nář su - dy do - dě - lá - vá, při - tom vel - ké rá - ny dá - vá. A já po - řád,
 Vo. 25: kdo to je, kdo to je, že nám ne - dá po - ko - je.

Základním postavením jsou páry v kruhu stojící proti sobě, drží se za ruce, chlapci tvoří vnitřní kruh.

V 1. a v 2. taktu udělají společně dva úkroky vpravo, přitom mírně komíhají rukama. Ve 3. taktu proti sobě třikrát zadupají a ve 4. třikrát zatleskají. V 5. a 6. taktu dají děti ruce v bok a drobnými krůčky se každý sám otočí kolem své osy. V 7. taktu se zastaví proti sobě a opět se chytanou za ruce.

V repetici se taneček opakuje, změna je při posledním taktu, kdy si chlapci kleknou na levé koleno a na pravém koleni tlučou pěstičkami. V 15. až 18. taktu tlučou chlapci pěstičkami o sebe a dívky v těchto dvou taktech dvakrát oběhnou poskočným krokem hocha z pravé strany.

Od 19. taktu se taneček opakuje od začátku

Šla Nanyňka do zelí

Vo. 1: Šla Na - nyn - ka do ze - lí, do ze - lí, do ze - lí, na - tr - ha - la
2: Já to pla - tit ne - bu - du, ne - bu - du, ne - bu - du. Rad - ši se dám

Vo. 6 lu - pe - ní, lu - pe - nič - ka. Při - šel na ni Pe - pí - ček, roz - šla - pal ji
na voj - nu, na voj - nič - ku. Na voj - nu se ne - dá - vej, truc ro - di - čům

Vo. 12 ko - ší - ček. Ty - ty - ty, ty - ty - ty, ty to bu - deš pla - tit - ti.
ne - dě - lej. U - dě - lám, u - dě - lám, na voj - nu se pře - ce dám.

Počátečním postavením jsou dva soustředné kruhy.

1. Sloka : Od 1. do 8. taktu se děti postaví do dvou soustředných kruhů a jdou v rytmu písně, vnější kruh jde směrem vpravo, vnitřní kruh jde v protisměru. V 9. taktu se postaví proti sobě a v 10. až 12. taktu proti sobě zadupou, v 13. a 14. zahrozí, 15. a 16. otočení kolem své osy a ruce v bok.

2. Sloka : Vycházíme ze základního postavení, pohybujeme se v opačném směru. Od 9. taktu se taneček opakuje podle první sloky. (zastaví se, dupání, hrození, otočka).

Vysvětlit : truc, vojna za starých časů

Když jsem jel do Prahy

Voice

G D7

1: Když jsem jel do Pra - hy pro hrách, pro hrách,
2: Kdy - bych mu byl dá - val o - ves, o - ves,

Vo.

G

u - pad mi na ces - tě va - lach, va - lach.
byl by mě do Pra - hy do - vez, do - vez.

Vo.

G D7

Šel za - hrad - ník do za - hra - dy s mo - ty - kou s mo - ty - kou, vy - ko - pal tam
Ne - by - la to Roz - ma - rýn - ka, byl to křen, byl to křen, vy - ho - dil ho

Vo.

G

roz - ma - rýn - ku ve - li - kou, ve - li - kou.
za - hrad - ní - ček z ok - na ven, z ok - na ven.

Tento tanec se tančí ve trojicích. Chlapec stojí uvnitř a po obou stranách má dívku.

1. Sloka : Během 1. až 8. taktu jdou trojice normálním pomalým krokem (1 krok v 1 taktu) prostorem. Děti mohou zkusit krok lehce nadnést. V 9. až 12. taktu chlapec zvedne pravou ruku a dívka podbíhá branou poklusovými krůčky, v taktech 13. až 16. totéž opakuje s dívkou na levé straně. Při repetici začíná dívka na pravé straně, potom dívka vlevo.

2. Sloka : Taneček se opakuje.

Vysvětlit : valach, rozmarýna, křen

Závěr

Využitelnost folklóru a lidového tance může být v mateřských školách velmi komplexní a prakticky může naplňovat dílčí cíle ze všech oblastí RVP PV. Hudebně pohybové činnosti vycházející z horáckých tradic děti kultivují, komplexně rozvíjí osobnost dítěte, učí je pracovat s emocemi a činí je citlivějšími. Rozvíjí jejich osobitost, soustředění, vnímání, schopnost komunikovat a spolupracovat, fantazii i kreativitu.

Prekoncept mé bakalářské práce měl dvě hlavní roviny. První částí bylo osobní poznání historie, zvyků a tradic z oblasti moravské horácko, konkrétně z okolí Telče a prohloubení vlastního, kulturně hudebního vzdělání. V druhé části jsem chtěla vytvořit bazální podklady pro práci s dětmi v mateřské škole.

Moje práce nepřichází s novým, bombastickým zjištěním. Snažím se v ní hlavně připomenout věci dávné, mnohdy zapomenuté, a jak jsem přesvědčena stále živé. Pro mě osobně to byla práce velice příjemná, jen mnohdy obtížná. Téma folklóru je natolik obsáhlé a rozmanité, že nebylo možné se všem oblastem věnovat do patřičné hloubky. Jeho využitelnost pro práci s dětmi je téměř nevyčerpatelná. Osobně mně obohatilo pozorování práce dětských folklórních souborů z Telče. Při jejich zkouškách panovala příjemná atmosféra plná radosti a přesto všechny hodiny měly řád, děti byly pozorné a soustředěné. Na základě jejich práce, a s pomocí dostupných materiálů, jsem vytvořila sborník písní pro děti předškolního věku, které jsou vhodné a v praxi ověřené. Doufám, že materiál poslouží i jiným začínajícím učitelkám v tomto kraji.

Použitá literatura

- BĚLÍK, V. Horácká chasa 1., 2., 3. Třebíč: Osvětový dům Bedř. Václavka v Třebíči, Grafia, 1965, 1966.
- BĚLÍK, V. Horácký kroj. Třebíč: 1985.
- BĚLÍK, V. Horácký zpěvník. Havlíčkův Brod: Krajské nakl. Havl. Brod, 1954.
- BONUŠ, F. Mezi dvěma slunovraty. KN Zlín: 1959.
- BRTNÍK, M. Tance z Třebíčska, Náměšťska a Oslavanska. Horfos: 2011.
- BRTNÍK, M. Figurální tance a hry z Jihlavska. Horfos: 2014.
- BRTNÍK, M. Choreografům souborů lidových písní a tanců. OKS Jihlava: 1983.
- BRTNÍK, M., BRTNÍKOVÁ, D. Základní horácké taneční kroky. 2003.
- HÁJKOVÁ, T. Lidové hry a tance pro mládež. Praha: Mladá fronta, nakladatelství ČSM, 1952.
- JELÍNKOVÁ, Z., KUBEŠ, R. Horácké tance. Svazek první. Havlíčkův Brod: Krajské nakladatelství, 1956.
- JELÍNKOVÁ, Z. Horácké tance z Telečska, Třeštska a Dačicka. OKS Jihlava: 1989. ISBN 80–85072–03–3
- JELÍNKOVÁ, Z. Dětské hry, říkadla, písňe a popěvky z Horácka. OKS Třebíč: 1983.
- JENČKOVÁ, E. Hudba v současné škole. Hody, hody 1. díl. Hradec Králové: Tandem, 2004. ISBN 80–903115–5–5
- JENČKOVÁ, E. Hudba v současné škole. Hody, hody 2. díl. Hradec Králové: Tandem, 2004. ISBN 80–903115–5–3
- JENČKOVÁ, E. Hudba v současné škole. Podzimní zpívání. Hradec Králové: Tandem, 2004. ISBN 80–903115–8
- JENČKOVÁ, E. Hudba v současné škole. Tóny jara. Hradec Králové: Tandem, 2003. ISBN 80–903115–2–0
- JENČKOVÁ, E. Hudba v současné škole. Práce s písní 1. díl. Hradec Králové: Tandem, 2010. ISBN 80–902662–9–0
- JENČKOVÁ, E. Hudba v současné škole. Hudba a pohyb. Hradec Králové: Tandem, 2008. ISBN 978–80–86901–4–x
- KOS, B. Lidové tance ve školní tělesné výchově. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976.

- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. 2.vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9
- LIŠKOVÁ, M. Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání. Praha: Raabe, 2006. ISBN 80-86307-26-3
- MÁTLOVÁ – DIVOKÁ, J. Horácký kraj z Telečska, Dačicka a Třeštska. Jihlava: 1983.
- OPRAVILOVÁ, E. Předškolní pedagogika II. Hra. Liberec: technická univerzita v Liberci, 2004.
- ORSAG, A. Lidové písně z Třebíčska. Třebíč: 1985. 371004286/56
- PAVLICOVÁ, M. Cestami lidového tance. Masarykova univerzita Brno, 2012. ISBN 978-80-210-6090-6
- PERNICA, B. Rok na moravském Horácku a Podhorácku. Havlíčkův Brod: Západosmoravské tiskárny, 1951. 13-477
- PŘÍHODA, V. Ontogeneze lidské psychiky. Díl 1., Vývoj člověka do 15 let, Praha: SPN, 1971.
- REJŠEK, R. a kol. Vesele do kola, děti! 1. vyd. Praha : FOS ČR, 1999.
- SVOBODA, J.F. Moravské Horácko, prameny poznání moravského Horácka. Vydal odb. učitel Vladimír Urbánek v Heleníně u Jihlavy. Jihlava: tiskem Noviny, 1940.
- ŠIMANOVSKÝ, Z., TICHÁ, A. Lidové písničky a hry s nimi. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-323-4
- ŠOTNEROVÁ, D. Léto a podzim. Zvyky, obyčeje, hry. Olomouc: Rubico, 2006. ISBN 80-7346-096-9
- ŠOTNEROVÁ, D. Lidové tradice. Olomouc: Rubico, 2008. ISBN 978-80-7346-096-9
- ŠPAČEK, J., ŠPAČKOVÁ, R. Pásmo zvyků a her z národopisné oblasti Horácka. Třebíč: 1977.
- TICHÁ, A. Učíme děti zpívat. Praha: Portál, 2005.
- VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie. Praha: Portál, 2004.
- ZEZULA, J. JANOVSÁ, O. Hudební výchova v mateřské škole. Praha: SPN, 1987.

Další zdroje

Dětské hry, Komise OR POSSV Jihlava, 1975.

Identifikace a dokumentace jevů tradiční lidové kultury v ČR, NÚLK Strážnice, 2006.
ISBN 80-86156-77-x

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004.

Vlastní zápisy Jany Návrátové ze školení Zdenky Jelínkové

Vlastní zápisy Jany Návrátové z pozůstalosti Josefa Máty z Telče

Abecední seznam písní

A já pořád, kdo to je

Běžel tudy zajíček

Cib, cib, cibulenka

Čí je ta louka široká

Čí je to políčko

Čížeček

Dal husar koně kovat

Hřej, sluníčko, hřej

Jak to sedláci

Když jsem jel do Prahy

Když šli ševci na jarmark

Kolíbala bába dědka

Kolo, kolo mlýnský

Kukač

Měl jsem myšku tanečnici

Měla babka

My jsme na svobodě

Na Heličku

Pásla ovečky

Paterka

Pekla vdolky

Pod dubem, za dubem

Prší, prší

Šla Nanyňka do zelí

Tancovala veveřička

Tancujte myši

Tluče bubeníček

Všechny myšky za sebou

Za vraty

Zlatá brána

Přílohy : fotografie folklórních souborů z Telče

obr. č. 26 dětský soubor Kvíteček

obr. č. 27 Dětský folklórní soubor Kvíteček z Telče

Obr. č. 28 Skřipácká muzika folklórního souboru Podjavoříčan z Telče

Obr. č. 29 Studentské dyndácké kvarteto z Telče, rok 1947